

SIEVIETES STATUSS ISLĀMĀ UN JŪDU-KRISTIEŠU TRADĪCIJĀ. MĪTS UN REALITĀTE

Dr. Šerifs Abdel Azīms

Tulkojusi Fātima.

1. Ievads

Pirms pieciem gadiem avīzes „Toronto Star” 1990. gada 3. jūlija numurā es izlasīju Gvenas Daieres (Gwynne Dyer) rakstu „Islāms nav vienīgā reliģija, kas balstīta patriarhālās doktrīnās”. Tajā bija aprakstīta kādas Monreālā notikušas konferences par sievietēm un varu dalībnieču saniknotā reakcija uz slavenās ēģiptiešu feministes Dr. Navalas Sādavi (Nawal Saadawi) runu. Viņas „politiski nekorekto” apgalvojumu vidū bija šādi: „sievieti visvairāk ierobežojošās normas meklējamas vispirms jūdaismā vai Vecajā Derībā, tad kristietībā un beidzot Kurānā”, „visas reliģijas ir patriarhālas, jo to saknes meklējamas patriarhālās sabiedrībās” un „sievietes aizplīvurošana nav vienīgi Islāmam raksturīga prakse, bet gan sens kultūras mantojums, kura analogija atrodama arī citās monoteiskās reliģijās”. Dalībnieces nevarēja mierīgi nosēdēt, dzirdot, ka viņu reliģijas tiek pielīdzinātas Islāmam, un Dr. Sādavi saņēma milzum daudz kritikas. „Dr. Sādavi komentāri ir nepieņemami. Viņai trūkst izpratnes par citu cilvēku ticībām,” paziņoja Bernise Dubusa no Pasaules Māšu kustības. „Es iebilstu,” teica Alise Šalvi no Izraēlas Sieviešu organizācijas, „jūdaismā nav plīvura koncepta.” Rakstā šie saniknotie protesti tika izskaidroti ar Rietumos vērojamo tendenci vainot Islāmu par normām, kuras tikpat lielā mērā ir arī pašu Rietumu kultūras mantojums. „Kristiešu un jūdu feministes negrasījās mierīgi klausīties diskusiju, kurā viņas iekļautas tajā pašā kategorijā kā ļaunie muslimi,” secināja Gvena Daiere.

Mani nepārsteidza konferences dalībnieču negatīvais viedoklis par Islāmu, jo īpaši, ja runa bija par attieksmi pret sievietēm. Rietumos Islāms tiek uzskatīts par vistipiskāko sievietes pakļaušanas simbolu. Lai ilustrētu, cik stipra ir šī pārliecība, pietiek pieminēt, ka Voltēra dzimtenes Francijas izglītības ministrs nesen izdevis noteikumus, saskaņā ar kuriem visas musulmu meitenes, kas valkā hidžābu, jāizslēdz no Francijas skolām.[1] Muslimu skolniecei, kas nēsā hidžābu, tiek liegtas tiesības uz izglītību, kamēr pret katoļu skolnieku ar krustu kaklā vai ebreju ar kipu galvā nav nekādu iebildumu. Skats ar franču policistiem, kas neļauj musulmu vidusskolniecēm ar hidžābiem ieiet skolā, ir neaizmirstams. Tā atgādina kādu citu tikpat pazemojošu ainu, kurā Alabamas gubernators Džordžs Veliss 1962. gadā stāv pie skolas vārtiem un cenšas neielast skolā melnādainos skolēnus, lai nepieļautu rasu segregācijas izbeigšanu Alabamas skolās. Tomēr ir kāda būtiska atšķirība starp šiem diviem skatiem. Melnādaino skolēnu pusē bija daudzi cilvēki gan ASV, gan citur pasaulē; galu galā ASV prezidents Kenedijs uzdeva ASV Nacionālajai gvardei atbrīvot melnādainajiem skolēniem ceļu uz skolu. Turpretī musulmu meitenēm neviens nepalīdzēja; maz bija cilvēku, kuri juta viņām līdzīgu - gan Francijā, gan ārpus tās. Šī līdzjutības trūkuma iemesls ir mūsdienu pasaulē tik plaši izplatītie aizspriedumi un bailes no jebkā, kas saistīts ar Islāmu.

Monreālas konferences sakarībā man nedeva mieru viens jautājums: vai Sādavi un viņas kritiķu apgalvojumi patiešām balstās uz reāliem faktiem? Citiem vārdiem sakot, vai sievietes statuss jūdaismā, kristietībā un Islāmā ir vienāds? Vai šo reliģiju priekšstatu kaut kā atšķiras? Vai jūdaisms un kristietība sievietei piedāvā labāku izturēšanos nekā Islāms? Kā īsti ir patiesībā?

Nav viegli meklēt un atrast atbildes uz šiem sarežģītajiem jautājumiem. Pirmās grūtības rada tas, ka jābūt pilnīgi objektīvam vai vismaz jādara viss iespējamais, lai tāds būtu. Tas ir tas, ko mums māca Islāms. Kurāns norāda musulmiem teikt patiesību pat tad, ja viņu pašu tuviniekiem tas nav patīkami:

„Lai kad jūs runātu, runāriet taisni, pat ja runa ir par tuvu radnieku,” (6:152)

„Jūs, kas noticēja! Esiet stāvošie uz taisnīguma, liecinieki Dievam, pat ja pret sevīm pašiem, vai vecākiem un radniekiem. Būtu viņš bagāts vai nabags, Dievs ir tuvāks valī (aizstāvis, draugs, aizbildnis) viņiem abiem, tāpēc nesekoiet iegribām, lai jūs nenovirzītos no taisnīguma, un ja jūs novirzīsieties (liecinot), vai atteiksieties (liecināt), tad, patiesi, Dievs ir pārzinis par visu to, ko jūs darāt.” (4:135)

Problēmas rada arī tas, cik ārkārtīgi plašs ir apskatāmais jautājums. Šī iemesla dēļ pēdējos gados, meklēdams atbildes, daudzas stundas esmu pavadījis, lasot Bībeli, Reliģiju enciklopēdiju un Jūdaistikas enciklopēdiju [Encyclopaedia Judaica]. Tāpat arī izlasīju vairākas citas zinātnieku, attiecīgo reliģiju apoloģētus un kritiķu sarakstītās grāmatas par sievietes statusu dažādās reliģijās. Turpmākās nodaļas atklāj šī necilā pētījuma svarīgākos secinājumus. Es, protams, neapgalvoju, ka esmu bijis absolūti objektīvs, jo absolūta objektivitāte stāv pāri manām ierobežotajām iespējām. Viss, ko es varu teikt - strādājot pie šī pētījuma, centos tuvojties Kurāna „taisnības sacīšanas” [[speaking justly]] ideālam.

Vēl ievadā gribu uzsvērt, ka mana pētījuma mērķis nav nomelnot kristietību vai jūdaismu. Mēs, muslimi, taču ticam abu šo reliģiju Dievišķajai izcelsmei. Neviens nevar vienlaicīgi būt muslims un noliegt Mozu un Jēzu kā diženus Dieva praviešus. Es vēlos vienīgi aizstāvēt Islāmu un dot savu ieguldījumu Dieva pēdējā patiesā vēstījuma izplatīšanā, kas Rietumiem nepieciešams jau sen. Tāpat jānorāda, ka es ņemu vērā vienīgi doktrīnas, mācības, kas ir minēto reliģiju pamatā. Es pētīju sievietes statusu šo trīs reliģiju sākotnējos avotos, nevis reliģiju sekotāju miljonu praksi mūsdienu pasaulē. Tāpēc arī vairums citātu ņemti no Kurāna, hadīsiem, Bībeles, Talmūda un ietekmīgāko baznīcas tēvu darbiem, kuru viedokļiem bijusi nozīmīga ietekme uz kristietības noformēšanos. Šādu pieeju izraudzījos, jo mēģinājumi izprast kādu reliģiju, tikai vērojot dažu tai formāli piederīgo uzvedību un nostāju, noved pie maldiem un nepareiziem secinājumiem. Daudzi cilvēki jauc reliģiju ar kultūru, citi nemaz nezina, kas rakstīts viņu svētajās grāmatās, vēl citiem tas vispār nerūp.

2. Ievas vaina?

Visas trīs reliģijas ir vienisprātis par to, ka gan sievietes, gan vīriešus ir radījis Dievs, Visuma Radītājs. Tomēr domstarpības sākas jau tūdaļ pēc pirmā vīrieša Ādamu un pirmās sievietes Ievas radīšanas. Jūdu-kristiešu viedoklis detalizēti atspoguļots 1. Mozus grāmatā 2:4-3:24. Dievs aizliedza abiem cilvēkiem ēst laba un ļauna atzišanas koka augļus, bet čūska pavedināja Ievu ēst no tā, Ieva savukārt pavedināja Ādamu ēst kopā ar viņu. Kad Dievs pārmeta Ādamam izdarīto, Ādams visu vainu novēla uz Ievu: „Sieva, ko Tu man devi, lai viņa būtu ar mani, tā man deva no tā koka, un es ēdu.” Tad nu Dievs sacīja Ievai: „Vairodams es vairošu tavus grūtumus un tavas nopūtas, kad tu kļūsi māte. Sāpēs tev būs bērnus dzemdēt, un tava iegriba būs pēc tava vīra, bet viņam būs valdīt pār tevi.” Ādamam Viņš teica: „Tāpēc, ka tu esi klausījies savas sievas balsij un esi ēdis no šī koka (..) lai zeme ir nolādēta tevis dēļ; tev, grūti strādājot, būs maizi ēst visu savu mūžu.”

Islāma skatījums uz radīšanu Kurānā atrodams vairākās vietās, piemēram:

"Ak, Ādam! Mīti tu un tava sieva Paradīzē, un ēdiet abi no kurienes vēlaties, un netuvojaties šim kokam, (citādi) jūs kļūsiet abi no netaisnīgiem". Tad Sātans iečukstēja viņiem abiem, lai atklātu viņiem to no viņu ķermeņiem, kas bija slēpts no viņiem, un teica: "Jūs abu Kungs aizliedza jums šo koku, tikai lai jūs nekļūtu par diviem eņģeļiem, vai nekļūtu vieni no nemirstīgiem (jeb mūžīgajiem)". Un viņš (Sātans) apzvērēja viņiem abiem, ka viņš ir viens no labiem padomniekiem viņiem abiem. Tā ar krāpšanu viņš viņus aizveda krišanā. Un kad viņi abi nogaršoja no koka, viņiem atklājās viņu abu ķermeņi, un viņi sāka piesegties ar Paradīzes lapām. Viņu abu Kungs pasauca viņus: "Vai es neaizliedzu jums abiem to koku, un vai neteicu jums abiem, ka Sātans ir atklāts (skaidrs) ienaidnieks jums abiem?". Viņi abi teica: "Mūsu Kungs! Mēs bijām netaisnīgi pret sevīm pašiem, un ja Tu nepiedosi mums un nežēlosi mūs, mēs, patiesi, būsīm starp zaudētājiem." (7:19-23).

Uzmanīgi salīdzinot šos divus radīšanas izklāstus, atklājas vairākas būtiskas atšķirības. Kurāns atšķirībā no Bībeles Ādamu un Ievu par izdarīto vaino vienādā mērā. Nekur Kurānā nav atrodams kaut mājiens, ka Ieva būtu pavedinājusi Ādamu ēst no koka un pat ne, ka viņa būtu ēdusi pirmā. Kurānā Ieva nav kārdinātāja vai pavedinātāja, vai krāpniece. Pie tam Ieva nav vainojama par dzemdību sāpēm; saskaņā ar Kurānu Dievs nevienu nesoda par citu pieļautajām kļūdām. Ādams un Ieva grēkoja, lūdza Dievam piedošanu, un Viņš tiem abiem piedeva.

3. Ievas mantojums

Ievas kā kārdinātājas tēls Bībelē atstājis ārkārtīgi negatīvu iespaidu uz sievietēm jūdu-kristiešu tradīcijā. Tika uzskatīts, ka visas sievietes no savas mātes, Bībeles Ievas, mantojušas gan viņas vainu, gan viltu. Līdz ar to viņas visas bija neuzticamas, morāli zemākas un jaunas. Mēnešreizes, grūtniecība, dzemdības bija taisnīgs sods par nolādētā sieviešu dzimuma mūžīgo vainu. Lai aptvertu, cik negatīvu iespaidu Bībeles Ieva atstājusi uz viņas pēcnācējām, jāpievēršas dažu visu laiku ietekmīgāko kristiešu un jūdu rakstītājam. Sāksim ar Veco Derību un palūkosimies uz fragmentu no tā dēvētās „gudrības

literatūras": „Tad es atradu kaut ko, kas ir rūgtāks nekā nāve, un, proti, sievieti, kas līdzīga ķeramam tīklam, kuras sirds ir cilpas un kuras rokas ir važas. Tas, uz kuru Dievam ir labs prāts, izglābsies no viņas, - tomēr, kas grēko, tiks viņas sagūstīts(..) Bet ko mana dvēsele arvien vēl meklē un ko es neesmu vēl atradis, tas ir sekojošais: starp tūkstošiem es esmu atradis vismaz vienu īstu un cilvēciski pilnvērtīgu vīru, bet tādu pat sievieti starp viņiem visiem es neesmu atradis nevienu.” (Salamans mācītājs 7:26-28)

Citviet ebreju literatūrā, kas iekļauta arī katoļu Bībelē, lasām: „Neviens ļaunums nevar līdzināties sievietes ļaunumam(..) Grēks sākās ar sievieti un viņas dēļ mums visiem jāmirst.” (Sīraha gudrības grāmata 25:19,33) Ebreju rabīni minēja deviņus lāstus, kas uzlikti sievietei viņas grēkā krišanas dēļ: „Sievietei Viņš uzlika deviņus lāstus un nāvi: mēnešreižu asinis un jaunavības asinis; grūtniecības nastu; bērnu audzināšanas nastu; viņas galva ir apsegta kā sērojot; viņa caurdur savu ausi kā verdzene vai vergu meitene, kas kalpo savam saimniekam; viņai neticēs kā lieciniecei; un pēc visa – nāve.” [2]

Līdz pat mūsdienām ortodoksālie jūdu vīrieši savās rīta lūgšanās skandē: „Lai esi slavēts, Dievs, Pasaules Valdniek, par to, ka neesi mani radījis par sievieti.” Turpretī sievietes katru rītu pateicas Dievam, ka Viņš „radījis mani saskaņā ar Savu gribu”. [3] Daudzās jūdu lūgšanu grāmatās atrodama vēl arī šāda lūgšana: „Lai slavēts Dievs par to, ka Viņš nav radījis mani par neebreju. Lai slavēts Dievs par to, ka Viņš nav radījis mani par sievieti. Lai slavēts Dievs par to, ka Viņš nav radījis mani par nezinātāju.” [4]

Bībeles Ievai kristietībā bijusi daudz lielāka nozīme nekā jūdaismā. Viņas grēkam ir bijusi centrālā nozīme visā kristiešu ticībā, jo saskaņā ar kristiešu priekšstatu nepieciešamība pēc Jēzus Kristus misijas uz Zemes sakņojas tieši Ievas nepaklausībā Dievam. Viņa grēkoja un pavedināja Ādamu sekot sev grēkā. Tā rezultātā Dievs izdzina abus no Paradīzes un Zeme tika nolādēta viņu dēļ. Savu grēku, ko Dievs viņiem nebija piedēvis, viņi nodeva mantojumā visiem saviem pēcnācējiem, līdz ar to visi cilvēki ir dzimuši grēkā. Lai šķīstītu cilvēkus no viņu „iedzimtā grēka”, Dievam bija jāupurē Jēzus, kurš tiek uzskatīts par Dieva Dēlu, pie krusta. Tātad Ieva ir atbildīga par savu kļūdu, sava vīra grēku, visas cilvēces iedzimto grēku un Dieva Dēla nāvi. Citiem vārdiem, viena sieviete, kura iedomājās rīkoties uz savu galvu, izraisīja cilvēces krišanu. [5] Kā tad ir ar viņas meitām? Tās ir grēcinieces tāpat kā Ieva, un kā pret tādām pret viņām arī jāizturas. Paklausieties uz sv. Pāvila bargo toni Jaunajā Derībā: „Sieva lai klusībā mācās visā padevībā; taču mācīt es sievai nepieļauju, nedz valdīt pār vīru, bet viņai jāturas klusībā. Jo Ādams ir pirmais radīts, pēc tam Ieva. Un Ādams netika pievilts, bet sieva tika pievilta un krita pārkāpumā.” (1.vēstule Timotejam 2:11-14)

Sv. Tertullīāns ir vēl skarbāks nekā sv. Pāvils, runājot ar savām „vismīļajām māsām” ticībā [6]: „Vai jūs zināt, ka katra no jums ir Ieva? Dieva spriedums pār jūsu dzimumu dzīvo arī šai laikā; un noteikti ir jādzīvo arī vainai. Jūs esat Velna vārti; jūs esat aizliegtā koka neaizskaramības laužējas; jūs pirmās atstājāt Dievišķo likumu; jūs pārliecinājāt grēkot viņu, to, kuram citādi uzbrukt Velnam nepietika drosmes. Jūs tik viegli iznīcinājāt Dieva tēlu – cilvēku. Jūsu nopelna dēļ pat Dieva Dēlam bija jāmirst.”

Sv. Augustīns bija uzticīgs savu priekšgājēju mantojumam un rakstīja savam draugam: „Kāda nozīme vai tā ir sieva, vai māte – tik un tā viņa ir Ieva, kārdinātāja, no kuras mums jāuzmanās ikkatrā sievietē... Es nespēju redzēt neko, ko sieviete varētu vīrietim dot, ja neņemam vērā bērnu dzemdēšanu.”

Vairākus gadsimtus vēlāk Sv. Akvīnas Toms joprojām uzskatīja, ka sievietes ir nepilnvērtīgas: „Runājot par individuālo iedabu, sieviete ir nepilnīga un neveiksmīga, jo vīrieša sēklas aktīvais spēks tiecas radīt pilnīgu līdzību vīrišķajā dzimumā; sievietes rašanās cēlonis ir defekts aktīvajā spēkā vai kāds ķermenisks sagurums, vai pat kāda ārēja ietekme.”

Visbeidzot slavenais reformators Mārtiņš Luters uzskatīja, ka vienīgais labums, ko var dot sieviete, ir - ienest pasaulē tik daudz bērnu, cik vien iespējams, neraugoties ne uz kādiem blakusefektiem: „Nav nozīmes, ja viņas nogurst vai pat nomirst. Ļaujiet viņām mirt dzemdībās, jo tas ir iemesls, kādēļ viņas pastāv.”

Atkal un atkal sievietes tiek nomelnotas tādēļ, ka 1. Mozus grāmatā Ieva ir atainota kā kārdinātāja. Rezumējot, jūdu-kristiešu konceptu par sievieti ir saindējusi pārliecība par Ievas un visu viņas sieviešu kārtas pēcnācēju grēcīgo dabu.

Ja tagad mēs pievēršamies tam, kas Kurānā teikts par sievietēm, drīz pamanīsim, ka Islāma koncepts par sievieti ir pašos pamatos atšķirīgs no jūdu-kristiešu tradīcijā vērojamā. Lūk, ko saka Kurāns:

"Patiesi, Muslimi un muslimas, ticīgie un ticīgās, paklausīgie un paklausīgās kalpošanā, taisnīgie un taisnīgās (runās un darbos), pacietīgie un pacietīgās, godbijīgie un godbijīgās, dodošie un dodošās ziedojumus (sadaka), gavējošie un gavējošās, tie un tās, kas glabā savu šķīstumu, pieminot un pieminot Dievu daudz, viņiem Dievs sagatavoja piedošanu un diženu atalgojumu". (33:35)

"Un ticīgie un ticīgās ir aulijā (palīgi, aizstāvji, draugi) vieni otriem. Viņi pavēla labumu un aizliedz nosodāmo (burtiski: noraidīto), un izpilda solā, dod zakā (žēlastības nodokli), un paklausa Dievam un Viņa sūtnim. Tie ir tie, kurus žēlos Dievs. Patiesi, Dievs ir Varens un Gudrs." (9:71)

"Un viņu Kungs atbildēja viņiem: "Es nezaudēju nevienu darbu, kuru kāds no jums veic, būtu viņš vīrietis vai sieviete. Jūs esiet vieni no otriem."" (3:195)

"Kas izdarīja sliktu, viņam netiek atmaksāts, kā tikai ar līdzīgo. Un kas izdarīja labu, būtu viņš vīrietis vai sieviete, un viņš ir ticīgais, tie ieies Paradīzē, viņi tiks baroti tajā bez norēķina." (40:40)

"Kas izdarīja labu, būtu viņš vīrietis vai sieviete, un viņš ir ticīgais, patiesi, Mēs dosim viņam labu dzīvi, un atmaksāsim viņiem viņu atalgojumu par vislabāko, ko viņi ir darījuši." (16:97)

Ir skaidrs, ka Kurāna skatījums uz sievietēm nekādā ziņā nav citāds kā uz vīriešiem. Gan vīrieši, gan sievietes ir Dieva radītas būtnes, kuru augstākais mērķis uz zemes ir pielūgt savu Kungu, darīt taisnīgus darbus, izvairīties no visa ļauna, un saskaņā ar šiem principiem viņi arī tiks izvērtēti. Kurānā nekur nav minēts, ka sieviete būtu velna vārti vai ka viņa būtu krāpniece pēc dabas. Kurāns arī nemin, ka vīrietis būtu Dieva attēls; gan vīrieši, gan sievietes ir Viņa radītas būtnes, un tas arī viss. Saskaņā ar Kurānu sievietes loma uz zemes neaprobežojas ar bērnu dzemdēšanu: viņai jāveic tikpat daudz labu darbu kā jebkurai vīrietim. Kurāns nekur nesaka, ka nekad nav eksistējusi īsta un cilvēciski pilnvērtīga sieviete; gluži otrādi, Kurāns mudina it visus ticīgos - gan vīriešus, gan sievietes - sekot tādu ideālu sieviešu kā jaunavas Marijas un Faraona sievas piemēram:

„Dievs deva kā piemēru tiem kas noticēja Faraona sievu, kad viņa teica: "Mans Kungs! uzcel man pie Sevis māju Paradīzē, un glāb mani no Faraona un viņa darba, un glāb mani no netaisnīgas tautas!" Un Mariju, Imrāna meitu, kura saglabāja savu šķīstumu. Un Mēs iepūtām viņā, ar Mūsu Garu (vai no Mūsu Gara), un viņa apstiprināja, ka Viņas Kunga vārdi ir patiesība, un arī Viņa grāmatas, un viņa bija no paklausīgām (kalpošanā). "(66:11-13)

4. Apkaunojošās meitas?

Īstenībā atšķirības Kurāna un Bībeles attieksmē pret sieviešu dzimumu sākas jau no dzimšanas brīža. Piemēram, Bībelē teikts, ka mātes rituālās netīrības periods pēc meitenes piedzimšanas ir divas reizes ilgāks nekā zēna piedzimšanas gadījumā (3. Mozus 12:2-5). Katoļu Bībelē skaidri pasacīts: „Meitas piedzimšana ir zaudējums.” (Sīraha gudrības grāmata 22:3) Pretēji šim briesmīgajam apgalvojumam, zēni saņem īpašu cildinājumu: „Vīru, kurš izglītos savu dēlu, apskaudīs viņa ienaidnieki.” (Sīraha gudrības grāmata 30:3)

Jūdu rabīni pēcnācēju radīšanu padarīja par jūdu vīrieša obligātu pienākumu, lai vairotu savu cilti. Tai pašā laikā netika slēpts, ka vīriešu kārtas pēcnācējiem tiek dota skaidra priekšroka: „Labi ir tiem, kam ir dēli, bet nedienas tiem, kam ir meitas,” , „Piedzimstot zēnam, visi priecājas... piedzimstot meitenei, visi ir noskumuši,” un: „Kad pasaulē nāk zēns, pasaulē ienāk miers... Kad pasaulē nāk meitene, neienāk nekās.” [7]

Meita tiek uzskatīta par mokošu nastu, potenciālu sava tēva apkaunojuma cēloni: „Tava meita ir stūrgalvīga? Vēro viņu modri, ka viņa nepadara tevi par apsmieklu tavu ienaidnieku acīs, ka pilsētnieki nebaumo par tevi, ka tu nenokļūsti aprunātāju mutēs, ka viņa neliek tevi kaunā.” (Sīraha gudrības grāmata 42:11)

„Stūrgalvīgu meitu turi zem stingriem grožiem, citādi tā ļaunprātīgi izmantos katru iecietību. Vēro stingri viņas bezkaunīgās acis un neesi pārsteigts, ja viņa tevi liek negodā.” (Sīraha gudrības grāmata 26:10-11)

Šī pati ideja par meitām kā apkaunojuma cēloni mudināja pagāniskos arābus pirms Islāma atnākšanas īstenot jaundzimušo meiteņu infanticīdu. Kurāns stingri nosodīja šo šausmīgo paražu: „When news is brought to one of them of the birth of a female child, his face darkens and he is filled with inward grief. With shame does he hide himself from his people because of the bad news he has had! Shall he retain her on contempt or bury her in the dust? Ah! what an evil they decide on?” (16:59)

Ir jāpiemin, ka šis ļaunais noziegums Arābijā tika iznīdēts vienīgi pateicoties Kurāna bargas kritikas pilno vārdu spēkam, ar kuriem tas nosodīja šo praksi (16:59, 43:17, 81:8-9). Turklāt Kurāns nenorāda uz kādu atšķirību starp zēniem un meitenēm. Pretēji Bībelei, Kurānā meitenes dzimšana tiek skatīta kā dāvana un svētība no Dieva – tikpat lielā mērā kā zēna dzimšana. Meitenes dzimšana Kurānā pat minēta kā pirmā: „To Allah belongs the dominion of the heavens and the earth. He creates what He wills. He bestows female children to whomever He wills and bestows male children to whomever He wills.” (42:49)

Lai izdzēstu jebkādas infanticīda pēdas topošajā musulmu sabiedrībā, pravietis Muhammads apsolīja lielu atalgojumu tiem, kuri svētīti ar meitām, ja viņi tās audzinās ar laipnību: „He who is involved in bringing up daughters, and accords benevolent treatment towards them, they will be protection for him against Hell-Fire.” (Bukhari and Muslim) „Whoever maintains two girls till they attain maturity, he and I will come on the Resurrection Day like this; and he joined his fingers.” (Muslim)

5. Sieviešu izglītība

Atšķirības Bībeles un Kurāna attieksmē pret sievietēm sniedzas daudz tālāk par attieksmi pret tikko dzimušu meitenīti. Salīdzināsim attieksmi pret sievieti, kura cenšas apgūt savu reliģiju. Jūdaisma kodols ir Tora – Likums. Tomēr saskaņā ar Talmūdu „sievietes ir atbrīvotas no Toras studēšanas”. Daži jūdu rabīni stingri deklarēja: „Labāk lai uguns iznīcina Toras vārdus, nekā tie tiek doti sievietēm,” un: „Mācīt savai meitai Toru ir tas pats, it kā mācītu viņai nekātrību.” [8]

Jaunajā Derībā paustā sv. Pāvila attieksme nav saprātīgāka: „Sievas lai draudzes sapulcēs cieš klusu, kā tas parasts visās ticīgo draudzēs; jo tām nav atļauts runāt, bet jābūt paklausīgām, kā arī bauslība nosaka. Bet, ja tās grib ko zināt, lai prasa mājās saviem vīriem; jo sievai ir par kaunu runāt draudzes sapulcē.” (1. vēstule korintiešiem 14:34-35)

Kā gan sieviete var mācīties, ja viņai nav atļauts runāt? Kā viņai iespējams intelektuāli attīstīties, ja viņai jābūt pilnīgi pakļautai? Kā viņa var paplašināt savu redzesloku, ja viņas vienīgais informācijas avots ir vīrs mājās?

Tagad, lai būtu godīgi, mums jāvaicā, vai Kurāna attieksme ir kaut kādā veidā atšķirīga. Viens īss Kurāna stāsts kodolīgi rezumē tā pozīciju. Khaula bija muslima, kuras vīrs Auss dusmu karstumā izteica: „Tu man esi kā mana māte”. Šo teikumu pagāniskie arābi uzskatīja par šķiršanās zīmi, kas atbrīvo vīru no

jebkādiem laulības pienākumiem, bet nedeva sievietei atļauju atstāt vīra māju, lai apprecētos ar citu vīrieti. Dzirdējusi šos vārdus no sava vīra, Khaula bija nonākusi nožēlojamā situācijā. Viņa nekavējoties devās pie Islāma pravieša, lai lūgtu pēc aizstāvības. Praviētis uzskatīja, ka viņai vajadzētu būt pacietīgai, jo izskatījās, ka citas izejas nav. Khaula turpināja diskutēt ar pravieti, cenšoties glābt savu atlikto laulību. Drīzumā iejaucās Kurāna atklāsme, un Khaulas lūgums tika pieņemts. Dievišķais spriedums atcēla netaisnīgo paražu. Veselas Kurāna nodaļas (58. sūras) nosaukums „Al-mudžadila” jeb „Sieviete, kura strīdas” tika dots sakarā ar šo gadījumu: „Allah has heard and accepted the statement of the woman who pleads with you (the Prophet) concerning her husband and carries her complaint to Allah, and Allah hears the arguments between both of you for Allah hears and sees all things.”(58:1)

Kurāna skatījumā sievietei ir tiesības diskutēt pat ar pašu Islāma pravieti; nevienam nav tiesību pavēlēt viņai klusēt. Viņai nav jāuzskata savs vīrs par vienīgo informācijas avotu jautājumos par likumu un reliģiju.

6. Netīrās, nešķīstās sievietes?

Jūdu likumi un noteikumi jautājumā par sievieti, kurai ir menstruācijas, ir ļoti ierobežojoši. Vecā Derība sievieti šai laikā uzskata par netīru un nešķīstu, turklāt šī nešķīstība var „inficēt” arī citus. Ikviens un jebkas, kam viņa pieskaras, kļūst netīrs uz veselu dienu: „Bet ja kādai sievai asins sārņi pil no viņas miesas, tad lai viņa top atšķirta septiņas dienas, un, kas viņu aizskar, top nešķīsts līdz vakaram. Un ikviens priekšmets, uz kura tāda sieviete ir gulējusi, kamēr viņa ir atšķirta, ir kļuvis nešķīsts, tāpat arī viss, uz ko tā ir sēdējusi, ir kļuvis nešķīsts. Un ikviens, kas pieskaras viņas guļas vietai, tas lai mazgā savas drēbes un pats mazgājas ūdenī, un viņam būs būt nešķīstam līdz vakaram. Un ikviens, kas aizskāris kādu priekšmetu, uz kuru viņa ir sēdējusi, tas lai mazgā savas drēbes un lai pats mazgājas ūdenī, un tam būs būt nešķīstam līdz vakaram. Un ja kāds trauks būtu bijis vai uz viņas guļas vietas, vai arī uz priekšmeta, uz kura tā sēdējusi, tad, tādām pieskaroties, cilvēks top nešķīsts līdz vakaram.” (3. Mozus 15: 19-23)

Savas „aptraipošās” dabas dēļ sievieti, kurai bija menstruācijas, dažkārt „izraidīja”, lai novērst jebkādu iespējamu kontaktu ar viņu. Viņu aizsūtīja uz speciālu namu, ko sauca par „netīrības namu”, kur viņai bija jāpavada viss savs netīrības periods. [9] Talmūdā sievieti, kurai ir menstruācijas, uzskata par „nelaimi nesošu” pat tad, ja notiek izvairīšanās no fiziska kontakta: „Mūsu rabīni mācīja: (..) ja sieviete, kurai ir menstruācijas, pāriet garām diviem vīriešiem savu mēnešreižu sākumā, viņa ar to nogalinās vienu no viņiem, bet, ja mēnešreižu beigās, - viņa izraisīs nesaskaņas starp viņiem.” (Talmūds bPes. 111a)

Turklāt vīram, kura sievai ir menstruācijas, bija aizliegts iet sinagogā, ja viņa bija viņu padarījusi nešķīstu pat tikai ar putekļiem zem savām kājām. Priesteris, kura sievai, meitai vai mātei bija menstruācijas, nedrīkstēja sinagogā skandēt priestera svētības lūgšanu. [10] Tādēļ nav nekāds pārsteigums, ja daudzas jūdu sievietes menstruācijas joprojām dēvē par „lāstu”. [11]

Islāmā nav uzskata, ka sievietei, kurai ir menstruācijas, būtu kāda „inficējoša nešķīstība”. Viņa nav nedz „nepieskarama”, nedz „nolādēta”. Viņa dzīvo savu parasto dzīvi ar tikai vienu ierobežojumu: menstruāciju periodā precētam pārim nav atļauts stāties seksuālās attiecībās. Jebkāda cita veida fizisks kontakts starp viņiem ir atļauts. Sieviete, kurai ir menstruācijas, tiek atbrīvota no dažiem rituāliem kā, piemēram, ikdienas lūgšanām un gavēšanas.

7. Liecības sniegšana

Vēl viens jautājums, kurā pastāv domstarpības starp Kurānu un Bībeli, ir jautājums par sievietes liecību. Tā ir taisnība, ka Kurāns norāda ticīgajiem, kārtojot finansiālus darījumus, pieaicināt par lieciniekiem vai nu divus vīriešus, vai vienu vīrieti un divas sievietes (2:282). Tomēr tāpat taisnība ir arī tas, ka citos gadījumos Kurāns sievietes liecību akceptē kā vienlīdzīgu vīrieša liecībai. Īstenībā sievietes liecība var pat anulēt vīrieša liecību. Ja vīrietis savu sievu apsūdz neuzticībā, Kurāns pieprasa, lai viņš svinīgi zvēr piecas reizes, lai apliecinātu sievas vainu. Ja sieva savu pārkāpumu noliedz un arī zvēr piecas reizes, viņa netiek atzīta par vainīgu, un jebkurā gadījumā laulība tiek šķirta. (24:6-11)

Savukārt agrīnajā jūdu sabiedrībā sievietei nebija atļauts sniegt liecību rabīni uzskaitīja kā vienu no deviņiem lāstiem, kas uzlikti visām sievietēm grēkā krišanas dēļ (skat. nodaļu „Ievas mantojums”). Mūsdienu Izraēlā sievietēm nav atļauts liecināt Rabīnu tiesā. [12] Attaisnojot šo noteikumu, rabīni citē 1. Mozus grāmatu 18:9-16, kurā minēts, ka Sāra, Ābrahāma sieva, ir melojusi. Rabīni izmantoja šo epizodi kā apliecinājumu tam, ka sievietes nav derīgas liecības sniegšanai. Vajadzētu ņemt vērā, ka 1. Mozus grāmatā 18:9-16 iekļautais stāsts vairāk nekā vienu reizi ir minēts Kurānā, bet bez mazākā mājiena, ka Sāra būtu melojusi (11:69-74; 51:24-30). Kristīgajos Rietumos gan baznīcas, gan civilais likums līdz pat deviņpadsmitā gadsimta beigām liedza sievietēm tiesības liecināt. [14]

Ja vīrietis apsūdz savu sievu neuzticībā, tad, saskaņā ar Bībeli, viņas liecība netiek ņemta vērā, tā vietā viņā tiek pakļauta smagam pārbaudījumam – sarežģītam un pazemojošam rituālam, kuram, kā tika pieņemts, vajadzēja pierādīt viņas vainu vai nevainīgumu (4. Mozus 5:11-31). Ja šajā pārbaudījumā tiek atrasts, ka sieva ir vainīga, viņa tiek notiesāta uz nāvi, bet, ja atklājas, ka viņa ir nevainīga, viņas vīrs tomēr netiek vainots ļaunprātībā.

Turklāt, ja pēc kāzām vīrs sievu apsūdzēja par to, ka viņa nav bijusi jaunava, viņas pašas liecībai nebija nekādas nozīmes. Sievas tēvam un mātei pilsētas vecāko priekšā bija jāpierāda savas meitas šķīstība. Ja viņi to nespēja, meitu nomētāja ar akmeņiem viņas tēva mājas sliekšņa priekšā; ja vecāki varēja pierādīt savas meitas nevainību, vīram bija tikai jāsamaksā sods – simt sudraba šekeli, un viņš nedrīkstēja šķirties no savas sievas visu savu mūžu: „Kad vīrs ņem sievu un dzīvo ar to, bet pēc neieredz un tad tai ceļ neslavu un par to izpauž ļaunas valodas, sacīdams: „Es gan šo sievu esmu ņēmis un tai arī esmu tuvojies, bet es to neatradu jaunavīgu,” tad šīs jaunās sievas tēvam un mātei būs viņu ņemt līdz ar pierādījumiem, ka viņa bijusi nevainīga, un šie pierādījumi jārāda pilsētas vecajiem pie vārtiem; un tad lai

jaunās sievas tēvs saka vecajiem: „Es savu meitu iedevu šim vīram par sievu, bet viņam tā apnikusi, un, redzi, viņš ir tai cēlis neslavu, teikdams: „Es pie tavas meitas neatradu jaunavības pazīmes.”- „Bet še nu ir pierādījumi, ka mana meita ir bijusi jaunavīga!” Tad lai viņi izklāj tās drēbes pilsētas vecaju priekšā. Tad pilsētas vecajiem šo vīru būs ņemt un viņu pārmācīt. Un tie lai piespriež viņam naudas sodu simts sudraba šekeļus, un viņi lai dod šo naudu jaunās sievas tēvam, tāpēc, ka tas par šķīstu Izraēla meitu bija cēlis kauna pilnas valodas, un viņa lai paliek tam par sievu; tas viņu nedrīkst atlaist visu savu mūža dienu. Bet ja valodas ir bijušas patiesas un viņa tomēr nav atrasta šķīsta jaunava, tad lai tie izved jauno sievu pie viņas tēva nama durvīm, un lai viņu nomētā ar akmeņiem tās pilsētas vīrieši, ka mirst, tāpēc, ka viņa ir tādu kauna darbu pastrādājusi Izraēlā, netiklību piekoptama sava tēva namā. Tā tev būs iznīdēt jaunumu no sava vidus!” (5. Mozus 22:13-21)

8. Lauības pārkāpšana

Visas reliģijas laulības pārkāpšanu uzskata par grēku. Bībele nosaka nāves sodu gan laulības pārkāpējam, gan pārkāpējai (3. Mozus 20:10). Arī Islāmā vienlīdz tika sodīts gan laulības pārkāpējs, gan pārkāpēja (24:2). Tomēr Kurāna sniegtā laulības pārkāpšanas definīcija stipri atšķiras no Bībeles definīcijas. Saskaņā ar Kurānu, laulības pārkāpšana ir precēta vīrieša vai precētas sievietes iesaistīšanās ārpuslaulības sakarā. Turpretī Bībeles skatījumā laulības pārkāpšana ir tikai precētas sievietes iesaistīšanās ārpuslaulības sakarā (3. Mozus 20:10; 5. Mozus 22:22; Salamana pamācības 6:20-7:27).

„Un ja kāds vīrs tiek atrasts, kas guļ pie cita vīra sievas, tad tiem abiem būs mirt, ir vīram, kas pie tās sievas gulējis, ir tai sievai. Tā tev būs iznīdēt jaunumu no Izraēla vidus!” (5. Mozus 22:22)

„Un kad kāds vīrs laulību pārkāpj ar precētu sievu un kad viņš laulību pārkāpj ar sava tuvākā sievu, tie ir jānodod nāvei, un viņiem ir mirtin jāmirst – ir pavedējam, ir pavestajai.” (3. Mozus 20:10)

Saskaņā ar Bībeles definīciju, ja precēts vīrs guļ ar neprecētu sievieti, tas vispār netiek uzskatīts par noziegumu; precēts vīrs, kam ir ārpuslaulības sakars ar neprecētu sievieti nav laulības pārkāpējs, un šī sieviete nav laulības pārkāpēja. Vienīgi tad, ja vīrietis, precēts vai neprecēts, guļ ar precētu sievieti, tā tiek uzskatīta par laulības pārkāpšanu; šai gadījumā vīrietis, pat ja viņš nav precēts, ir laulības pārkāpējs, un sieviete ir laulības pārkāpēja. Īsi sakot, laulības pārkāpšana ir jebkurš nelikumīgs sakars, kurā iesaistīta precēta sieviete. Precēta vīrieša iesaistīšanās ārpuslaulības sakarā pati par sevi Bībelē par noziegumu uzskatīta netiek. Kālab šāds morāles dubultstandarts? Saskaņā ar Jūdaistikas enciklopēdiju [Encyclopaedia Judaica], sieva tika uzskatīta par sava vīra īpašumu, līdz ar to laulības pārkāpšana aizskāra vīra sevišķās tiesības uz sievu, kamēr sievai kā vīra īpašumam šādu tiesību nebija. [15] Tas ir, ja vīrietis stājas sakaros ar precētu sievieti, viņš aizskar cita vīrieša īpašumu un tādēļ viņu jāsoda.

Līdz pat mūsu dienām Izraēlā, ja precēts vīrietis iesaistās ārpuslaulības sakarā ar neprecētu sievieti, viņa bērni no šīs sievietes tik uzskatīti par likumīgiem, bet, ja precēta sieviete stājas ārpuslaulības sakarā

ar citu vīrieti, precētu vai neprecētu, viņas bērni no šī vīrieša ir ne tikai nelikumīgi, bet tiek uzskatīti par bastardiem un viņiem ir aizliegts precēties ar citiem jūdiem, izņemot jaunpievērstos un citus bastardus. Šo aizliegumu mantoja arī bērna pēcnācēji vēl 10 paaudzes, kad, iespējams, laulības pārkāpšanas negoda iespaids mazinājās. [16]

Turpretī Kurānā nekur nav norādīts, ka sieva būtu sava vīra īpašums. Kurāns daiļrunīgi apraksta attiecības starp laulātajiem, sakot: „And among His signs is that He created for you mates from among yourselves, that you may dwell in tranquility with them and He has put love and mercy between your hearts: verily in that are signs for those who reflect.” (30:21)

Te redzams Kurānā paustais laulības koncepts: mīlestība, līdzjūtība un miers, nevis īpašumtiesības un dubultstandarti.

9. Solījumi

Saskaņā ar Bībeli, vīrietim jāizpilda jebkurš solījums, ko viņš devis Dievam; viņš nedrīkst lauzt savu vārdu. Turpretim sievietes solījums nav viņai neizbēgami saistošs: šis solījums jāapstiprina viņas tēvam, ja viņa dzīvo tā mājā, vai arī viņas vīram, ja viņa ir precēta. Ja tēvs vai vīrs neatbalsta savas meitas vai sievas solījumus, visas viņas apņemšanās kļūst nenozīmīgas un tukšas: „Bet ja viņas tēvs to aizliedz tanī pašā dienā, kad viņš to dzird, tad nevienam no viņas solījumiem vai aizliegumiem, ko tā savai dvēselei uzlikusi, nav jāstājas spēkā (..) Ikvienu īpašu solījumu un ikkatru solījumu, ko vien viņa zvērēdama sev aizliegusi pašapvaldīšanās nolūkā, viņas vīrs var pieļaut vai arī atcelt.” (4. Mozus 30:2-15)

Kādēļ gan sievietes dotais vārds viņai nav saistošs pats par sevi? Atbilde ir vienkārša: tādēļ, ka līdz kāzām viņa ir sava tēva īpašums, bet pēc kāzām – sava vīra īpašums. Tēva vara pār savu meitu bija tik neierobežota, ka, ja viņš to vēlētos, viņš meitu varētu pat pārdot. Rabīnu sacerējumos norādīts: „Vīrietim ir atļauts pārdot savu meitu, bet sievietei tas nav atļauts; vīrietis drīkst saderināt savu meitu, bet sieviete to nedrīkst.” [17] Rabīnu literatūrā arī minēts, ka precības simbolizē tēva varas nodošanu vīram: „(..) precības, padarot sievieti par vīra neaizskaramu īpašumu (..)” Kā redzams, sieviete tiek uzskatīta par kāda cita īpašumu un nevar dot nekādus solījumus, ko neapstiprina viņas īpašnieks.

Ir vērts piebilst, ka šīm Bībeles norādēm par sievietes solījumiem ir bijušas negatīvas atskaņas jūdu-kristiešu tradīcijā līdz pat divdesmitā gadsimta sākumam. Precētai sievietei Rietumu pasaulē nebija juridiska statusa, nevienai viņas rīcībai nebija juridiskas nozīmes. Viņas vīrs varēja anulēt jebkuru līgumu, darījumu vai vienošanos, ko viņa bija noslēgusi. Sievietes Rietumu pasaulē, ko varam uzskatīt par lielāko jūdu-kristiešu tradīcijas mantinieci, nevarēja noslēgt saistošu līgumu tāpēc, ka faktiski viņas bija kāda cita īpašums. Gandrīz divus tūkstošus gadu Rietumu sievietes ir cietušas šo Bībeles norādījumu dēļ. [18]

Islāmā katra muslima - gan vīrieša, gan sievietes - dotais solījums ir viņam saistošs. Nevienam nav tiesību atcelt kāda cita solījumu. Ja kāds - vīrietis vai sieviete - dod svinīgu zvērestu, bet viņam neizdodas to izpildīt, šī vaina jāizpērk saskaņā ar Kurāna norādījumu: „He [God] will call you to account for your deliberate oaths: for expiation, feed ten indigent persons, on a scale of the average for the food of your families; Or clothe them; or give a slave his freedom. If that is beyond your means, fast for three days. That is the expiation for the oaths you have sworn. But keep your oaths.” (5:89)

Pravieša Muhammada līdzgaitnieki - gan vīrieši, gan sievietes - mēdza dod savus uzticības zvērestus pašam pravietim. Sievietes gluži tāpat kā vīrieši neatkarīgi nāca pie viņa un deva zvērestu: „O Prophet, When believing women come to you to make a covenant with you that they will not associate in worship anything with God, nor steal, nor fornicate, nor kill their own children, nor slander anyone, nor disobey you in any just matter, then make a covenant with them and pray to God for the forgiveness of their sins. Indeed God is Forgiving and most Merciful.” (60:12)

Vīrietis nevarēja zvērēt savas meitas vai sievas vietā; tāpat viņš arī nevarēja atcelt savu radnieču dotos solījumus.

10. Sievas īpašums

Visas trīs mūsu aplūkojamās reliģijas ir stingri pārliecinātas par laulības un ģimenes dzīves nozīmīgumu. Tāpat tās ir vienisprātis par vīra vadošo lomu ģimenē. Tomēr starp tām pastāv acīmredzamas domstarpības par šīs vadīšanas robežām. Jūdu-kristiešu tradīcijā, atšķirībā no Islāma, vīra vadošā loma īstenībā sniedzas līdz pat vīra īpašumtiesībām pār sievu.

Jūdu tradīcija attiecībā uz vīra un sievas lomām sakņojas pārliecībā, ka sieva ir vīra īpašums gluži tāpat kā viņa īpašums ir viņa vergs. [19] Šī pārliecība ir cēlonis likumos par laulības pārkāpšanu vērojamiem dubultstandartiem un atļaujai vīram anulēt sievas solījumus. Tāpat arī šī pārliecība ir pamatā tam, ka sievai ir liegta jebkāda kontrole pār viņas īpašumu un pašas nopelnīto. Tiklīdz kā jūdu sieviete apprecējās, viņa pilnīgi zaudēja visas tiesības uz savu īpašumu un nopelnīto, un šīs tiesības ieguva viņas vīrs. Jūdu rabīni apgalvoja, ka vīra tiesības uz sievas īpašumu ir pamatotas ar faktu, ka pati sieva kļūst par vīra īpašumu: „Vai gan tas, ka kāds ir ieguvis savā īpašumā sievieti, uzreiz arī nenozīmē, ka viņš ir ieguvis īpašumā arī šai sievietei piederošo?” un: „Ja viņš ir ieguvis sievieti, vai viņam nebūtu jāiegūst arī viņas īpašums?” [20] Līdz ar to laulības pat bagātāko sievieti būtībā atstāja bez graša pie dvēseles. Talmūds sievas finansiālo stāvokli apraksta šādi: „Kā gan sievietei kaut kas varētu piederēt, ja viss, kas ir viņas, pieder viņas vīram? Kas ir viņa, pieder viņam; kas ir viņas, arī tas pieder viņam (..) Viņam pieder arī tas, ko viņa nopelnījusi vai atradusi uz ielas. Visi māsaiņniecības priekšmeti, pat maizes drupatas uz galda pieder viņam. Ja viņa ielūgtu savā namā viesi un dotu tam ēst, viņa tajā brīdī zagtu no sava vīra (..)” (San. 71a, Git. 62a)

Īstenībā jūdu sievietes īpašums bija paredzēts, lai piesaistītu preciniekus. Jūdu ģimene piešķīra savai meitai daļu no tēva īpašuma, un šī daļa laulību gadījumā kalpoja kā pūrs. Tieši šī vajadzība pēc pūra padarīja meitas par tēvam nevēlamu nastu. Tēvam bija jāuzaudzina sava meita un tad, gatavojoties laulībām, jānodrošina viņa ar lielu pūru. Meitene jūdu sabiedrībā nozīmēja zaudējumus, nevis ieguvumus, jeb, bilances valodā runājot, viņa bija pasīvs, nevis aktīvs. [21] Tas arī izskaidro, kādēļ meitas piedzimšana senajā jūdu sabiedrībā netika svinēta (skat. nodaļu „Apkaunojošās meitas?”). Pūrs bija kāzu dāvana, ko pasniedza līgavainim uz nomas nosacījumiem. Vīrs varēja rīkoties kā pūra īpašnieks, bet nedrīkstēja to pārdot. Līgava zaudēja jebkādu kontroli pār pūra laulības noslēgšanas brīdī. Bez tam no viņas sagaidīja, ka viņa pēc kāzām strādās, un tad viss viņas nopelnītais nonāca vīra rokās kā samaksa par viņas uzturēšanu, kas bija vīra pienākums. Savu īpašumu sieva varēja atgūt tikai divos gadījumos: pēc šķiršanās vai pēc vīra nāves. Ja sieva nomirtu pirmā, tad vīrs mantotu viņas īpašumu, bet, ja nomira vīrs, sieva atguva savu pirmslaulību īpašumu, bet viņai nebija tiesību mantot kaut vai daļu no paša nelaiķa vīra īpašuma. Vēl jāpiemēta, ka arī līgavainim bija jāpasniedz kāzu dāvana savai līgavai, tomēr arī šai gadījumā viņš kļuva par šīs dāvanas īsto īpašnieku tik ilgi, kamēr vien viņi bija precējušies. [22]

Kristietība līdz pat nesenam laikam sekoja šai pašai jūdu tradīcijai. Gan reliģiskās, gan civilās amatpersonas kristīgajā Romas impērijā (pēc Konstantīna) pieprasīja laulību līgumu par īpašumtiesībām kā noteikumu laulības atzīšanai. Ģimenes savām meitām deva aizvien lielākus pūrus, kā rezultātā vīrieši centās apprecēties agrāk, bet ģimenes atlika savu meitu laulības vēlāk, nekā tas bija parasts agrāk. [23] Saskaņā ar kanoniskajām tiesībām, sievietei bija tiesības atgūt savu pūru, ja laulība tika anulēta, izņemot, ja viņa bija pārkāpusi laulību. Šajā gadījumā viņa zaudēja tiesības uz pūru, un tas palika viņas vīra rokās. [24] Gan pēc kanoniskā likuma, gan civillikuma precētai sievietei kristīgajā Eiropā un Amerikā līdz pat deviņpadsmitā gadsimta beigām un divdesmitā gadsimta sākumam nebija nekādu īpašumtiesību. Piemēram, angļu likumdošanā sieviešu tiesības tika apkopotas un izdotas 1632. gadā; šajās „tiesībās” tika iekļauts, ka „tas, kas ir vīra, pieder viņam. Tas, kas ir sievas, pieder vīram.” [25] Līdz ar kāzām sieviete zaudēja ne tikai savu īpašumu, bet arī savu individualitāti. Nevienai viņas rīcībai nebija juridiska svara. Ja viņa kaut ko pārdeva vai dāvināja, vīrs to visu varēja atcelt, jo tam nebija saistoša likumīga spēka. Cilvēku, kurš bija noslēdzis ar sievieti līgumu, uzskatīja par kriminālnoziedznieku – viņš bija piedalījies krāpšanā. Bez tam sieviete nevarēja savā vārdā nevienu iesūdzēt tiesā, nedz arī pati varēja tikt iesūdzēta; arī savu vīru viņa nevarēja iesūdzēt. [26] Precētai sievietei likuma acīs praktiski bija tāds pats statuss kā nepilngadīgam bērnam. Sieva gluži vienkārši piederēja savam vīram un tādēļ zaudēja savu īpašumu, juridisko statusu un uzvārdu. [27]

Islāms kopš kristiešu ēras septītā gadsimta ir devis sievietei neatkarīgu individualitāti, kuru jūdu-kristiešu Rietumos viņai liedza vēl līdz ļoti nesenam laikam. Saskaņā ar Islāmu līgavai un viņas ģimenei nav nekāda pienākuma pasniegt dāvanu līgavainim. Meitene musulmu ģimenē nenozīmē parādus. Sieviete Islāmā ir piešķirta tāda cieņa, ka viņai nav vajadzības pasniegt dāvanas, lai piesaistītu iespējamo vīru; tas ir līgavainis, kam jāpasniedz kāzu dāvana līgavai. Šī dāvana tiek uzskatīta par viņas īpašumu, un ne

līgavainim, ne līgavas ģimenei nav nekādu tiesību saņemt daļu no tās vai kontrolēt to. Dažās mūsdienu musulmu sabiedrībās simtiem tūkstoši dolāru dimantos nav nemaz tik ārkārtēja kāzu dāvana. [28] Līgava patur savu kāzu dāvanu arī šķiršanās gadījumā; vīram nav tiesību saņemt daļu no sievas īpašuma, izņemot gadījumu, ja viņa pati vīram labprātīgi to piedāvā. [29] Kurāns pauž savu attieksmi šai jautājumā pilnīgi skaidri: „And give the women (on marriage) their dower as a free gift; but if they, Of their own good pleasure, remit any part of it to you, take it and enjoy it with right good cheer.” (4:4)

Sievas īpašums un tas, ko viņa pati nopelna, ir pilnīgi viņas rīcībā un izmantojams vienīgi pēc viņas pašas ieskatiem, kamēr viņas un bērnu uzturēšana ir vīra pienākums. [30] Lai cik bagāta arī nebūtu sieva, viņai nav obligāti jāpalīdz vīram ģimenes uzturēšanā, ja vien viņa pati brīvprātīgi neizvēlas to darīt. Laulātie manto viens no otra. Bez tam precēta sieviete Islāmā saglabā savu neatkarīgo juridisko statusu un uzvārdu. [31] Amerikāņu tiesnesis, runājot par musulmu sievietes tiesībām, reiz teica: „Musulmu meitene varētu precēties kaut vai desmit reizes, bet viņas personība paliek neskarta, to neuzsūc viņas vīru dažādās identitātes. Viņa ir gluži kā planēta Saules sistēmā – pati ar savu vārdu un neatkarīgu juridisko statusu.” [32]

11. Šķiršanās

Trīs aplūkojamajās reliģijās atrodamas nozīmīgas atšķirības attiekmē pret šķiršanos. Kristietība šķiršanos pilnībā noraida; Jaunā Derība nepārprotami atbalsta laulības nesaraucamību. Jēzum tiek piedēvēti šādi vārdi: „Bet es jums saku: ikviens, kas no savas sievas šķiras, izņemot nešķīstības gadījumu, tas viņu spiež laulību pārkāpt; un ja kas atšķirtu precē, tas pārkāpj laulību.” (Mateja 5:32) Šis bezkompromisu ideāls, bez šaubām, ir nereāls; tas prasa tādu morālās pilnības līmeni, kādu cilvēku sabiedrībām nekad nav izdevies sasniegt. Kad pāris saprot, ka viņu laulība vairs nav glābjama, šķiršanās aizliegums viņiem neko nepalīdzēs. Piespiest neveiksmīgi saprecinātus pārus palikt kopā nav nedz saprātīgi, nedz arī tas var nest labus rezultātus. Tāpēc nav nekas pārsteidzošs, ka visa kristiešu pasaule ir bijusi spiesta atļaut šķiršanos.

Turpretī jūdaisms, gluži otrādi, atļauj šķiršanos pat bez kāda iemesla. Vecā Derība vīram dod tiesības šķirties no savas sievas pat tikai tāpēc, ka tā viņam nepatīk: „Ja kāds vīrs ņem sievu un ar to iedodas laulībā, bet tad notiktu, ka tā neatrod vairs žēlastību viņa acīs, tādēļ, ka tas atradis viņā kādu kauna lietu, tad lai viņš raksta tai šķiršanās grāmatu un iedod to viņai rokā un izraida viņu no sava nama. Un tā lai atstāj viņa namu un kļūst citam vīram par sievu. Bet ja arī šis otrs vīrs no tās novēršas un arī raksta viņai šķiršanās grāmatu, iedod to viņai rokā un izraida no sava nama, vai arī kad otrs vīrs mirst, kas bija viņu apņēmis par sievu, tad viņas pirmais vīrs, kas viņu bija izraidījis, nevar griezties atpakaļ un to ņemt, lai tā kļūtu viņa sieva, pēc tam kad tā ir sevi padarījusi par nešķīstu (..)” (5. Mozus 24:1-4) Šie panti ir izraisījuši vērā ņemamas debates jūdaisma zinātnieku starpā, runājot par pantos minēto vārdu „neatrod vairs žēlastību viņa acīs”, „kauna lieta” un „novēršas” nozīmju interpretāciju. Talmūdā atrodami viņu dažādie viedokļi: „Šammaja skola uzskata, ka vīram nevajadzētu šķirties no savas sievas, ja vien viņa nav

kļuvusi viņam neuzticīga, bet Hillela skola apgalvo, ka viņš drīkst šķirties pat tikai tāpēc vien, ka viņa tam pasniegusi sliktu ēdienu. Rabīns Akiba saka, ka vīrs drīkst šķirties arī vienkārši tādēļ, ka cita sieviete viņam šķiet skaistāka par viņa sievu." (Gittin 90a-b)

Jaunā Derība seko Šammaja skolas viedoklim, bet jūdu likumi – Hillela skolas un rabīna Akibas viedoklim. [33] Tā kā Hillela skolas paustais guva pārsvaru, par nepārtrauktu jūdu likuma tradīciju kļuva atļaut vīram šķirties no sievas arī bez kāda iemesla. Vecā Derība ne tikai dod vīram tiesības šķirties no sievas, ja tā „neatrod vairs žēlastību viņa acīs”, bet padara šķiršanos obligātu gadījumā, ja vīram ir „slikta sieva”: „Slikta sieva nes pazemojumu, nodurtu skatienu un ievainotu sirdi. Paviršs un nespēcīgs ir tas vīrs, ko viņa sieva nespēj darīt laimīgu. Grēks sākās ar sievieti, un viņas dēļ mums visiem jāmirst. Neļauj caurai mucai tecēt, nedz sliktai sievai sacīt to, ko tā grib teikt. Ja viņa tev nepakļaujas, šķiries no tās un sūti to prom.” (Sīraha gudrības grāmata 25:25)

Talmūdā minētas vairākas sievas rīcības, kas šķiršanos no viņas padara par vīra obligātu pienākumu: „Ja viņa ēda uz ielas, ja viņa nesātīgi dzēra uz ielas, ja viņa zīdīja bērnu uz ielas, - katrā no šiem gadījumiem rabīns Meirs saka, ka viņai jāatstāj savs vīrs.”(Git. 89a) Saskaņā ar Talmūdu, obligāti jāšķiras arī no neauglīgas sievas (tādas, kurai desmit gadu laikā nav piedzimis bērns): „Mūsu rabīni mācīja: ja vīrs paņēma sievu un dzīvoja ar viņu desmit gadus, bet viņa nedzemdēja bērnu, tad viņam no tās jāšķiras.” (Yeb. 64a)

Sieva pēc jūdu likuma šķiršanās procesu nevar uzsākt, tomēr viņa var pieprasīt šķiršanās tiesības tiesā gadījumā, ja viņai ir nopietns iemesls. Pastāv tikai daži par nopietniem atzīti iemesli, uz kuriem balstoties sieva var prasīt šķiršanos: ja vīram ir fiziski defekti vai ādas slimība, ja viņš nepilda laulības pienākumus utt. Tiesa var atbalstīt sievas prasību pēc šķiršanās, bet tā nevar šķirt laulību – to var izdarīt vienīgi vīrs, dodot savai sievai šķiršanās apliecību („šķiršanās grāmatu”). Tiesa varēja piespriest vīram pēršanu ar pletni, uzlikt viņam naudas sodu vai cietumsodu vai izslēgt viņu no jūdaisma, lai piespiestu viņu dot šķiršanās apliecību savai sievai. Tomēr, ja vīrs bija pietiekami ietiepīgs, viņš varēja atteikties atbrīvot sievu un turēt viņu saistītu bezgalīgi ilgi. Vēl jaunāk – viņš varēja pamest viņu, nedodot viņai šķiršanās apliecību, tādējādi atstājot viņu ne precētu, ne šķirtu. Tādā gadījumā viņš var precēt citu sievieti vai pat dzīvot kopā ar neprecētu sievieti, un viņiem var būt bērni (pēc jūdu likuma, šie bērni tiks uzskatīti par likumīgiem). Tīkmēr pamestā sieva nedrīkst precēties ar citu vīrieti, jo juridiski viņa joprojām ir precēta; viņa nevar arī dzīvot kopā ar citu vīrieti, jo tādā gadījumā viņa tiks uzskatīta par laulības pārkāpēju, viņas bērni būs nelikumīgi vēl desmit paaudzēs. Sieviete šādā stāvoklī sauc par „agunah” jeb saistīto. [34] Pašlaik ASV ir apmēram 1000 līdz 1500 jūdu sievietes, kuras ir „agunot” (daudzskaitlis no „agunah”), bet Izraēlā tādu ir pat 16000. Vīri var izpiest tūkstošiem dolāru no savām sievām-ķīlniecēm, pirms dot tām šķiršanos. [35]

Islāma pozīcija šķiršanās jautājumā ir pa vidu starp kristietību un jūdaismu. Laulība Islāmā ir svēta saite, kurai nevajadzētu tikt sarautai citādi kā vien nepārvaramu iemeslu dēļ. Pāriem tiek ieteikts meklēt

visus iespējamus līdzekļus, kad viņu laulības ir apdraudētas; pie šķiršanās vajadzētu ķerties tikai tad, ja citas izejas vairs nav. Īsi sakot, Islāms atzīst šķiršanos, tomēr atrunā no tās visos iespējamajos veidos. Vispirms aplūkosim šo šķiršanās atzīšanu. Abiem partneriem ir tiesības pārtraukt laulību. Vīram ir dotas tiesības uz Talaq (šķiršanos); bez tam, atšķirībā no jūdaisma, arī sievietei ir tiesības šķirt laulību procesā, ko dēvē par Khula'. [36] Ja vīrs ir tas, kurš uzsāk laulības šķiršanu, viņš nevar atgūt neko no kāzu dāvanām, ko viņš devis savai līgavai. Kurāns kategoriski aizliedz vīram šķiršanās gadījumā ņemt atpakaļ savas kāzu dāvanas, lai cik dārgas vai vērtīgas šīs dāvanas arī nebūtu: „But if you decide to take one wife in place of another, even if you had given the latter a whole treasure for dower, take not the least bit of it back; Would you take it by slander and a manifest wrong?” (4:20)

Ja tā ir sieva, kas izvēlējusies šķirt laulību, viņa var atdot savu kāzu dāvanu atpakaļ vīram; šai gadījumā atdošana ir godīga kompensācija vīram, kurš grib palikt kopā ar savu sievu, bet viņa izvēlas to atstāt. Kurāns norāda musulmu vīriešiem neņemt atpakaļ savas kāzu dāvanas, ko tie devuši sievietēm, izņemot gadījumu, ja pati sieva ir uzsākusi šķiršanos: „It is not lawful for you (Men) to take back any of your gifts except when both parties fear that they would be unable to keep the limits ordained by Allah. There is no blame on either of them if she give something for her freedom. These are the limits ordained by Allah so do not transgress them.” (2:229)

Reiz pie pravieša Muhammeda atnāca sieviete, kas vēlējās šķirt savu laulību; viņa pateica pravietim, ka viņai nevar pateikt neko sliktu par vīra raksturu vai uzvedību – viņas vienīga problēma bija, ka viņai vīrs vienkārši tik ļoti nepatika, ka viņa nespēja vairs ilgāk dzīvot ar viņu. Pravietis viņai jautāja: „Vai tu esi ar mieru atdot viņam atpakaļ viņa dārzu (kāzu dāvanu, ko viņš viņai bija devis)?” Viņa teica: „Jā.” Tad pravietis norādīja vīram ņemt atpakaļ savu dārzu un piekrist laulības šķiršanai. (Bukhari).

Dažos gadījumos, kad muslima gribētu saglabāt savu laulību, nopietni iemesli varētu spiest viņu tomēr pieprasīt šķiršanos, piemēram, ja vīrs ir nežēlīgs, pametis viņu bez iemesla, nepilda savus laulības pienākumus u.tml. Šajos gadījumos Islāma tiesa laulību šķir. [37]

Īsi sakot, Islāms dod musulmai dažas tiesības, kurām nav iepriekšēja precedenta: viņa var šķirt laulību caur Khula' un viņa var iesniegt tiesā prasību šķirt laulību. viņa nevar tikt piekādēta pie sava nepakļāvīgā vīra. Tieši šīs tiesības vilināja jūdu sievietes, kas dzīvoja agrīnajās Islāma sabiedrībās kristiešu ēras septītajā gadsimtā, censties dabūt šķiršanās apliecības no saviem vīriem Islāma tiesās. Rabīni šīs apliecības pasludināja par nenozīmīgām un spēkā neesošām. Lai pārtrauktu šo praksi, rabīni jūdu sievietēm piešķīra jaunas tiesības un privilēģijas, cenšoties mazināt Islāma tiesu pievilcību. Jūdu sievietēm kristiešu zemēs šādas privilēģijas nedeja, jo tur spēkā esošais romiešu šķiršanās likums nebija pievilcīgāks par jūdu likumu. [38]

Tagad pievērsīsimies tam, kā Islāms atrunā no šķiršanās. Islāma pravietis ticīgajiem teica, ka „starp visas atļautās darbības, laulības šķiršana ir Dieva visvairāk ienīstā.” (Abū Davūd Sunna) (Tulkotāju piezīme – Nozīme, protams, laba, bet tas nav autentisks hadīss.)

Muslimu vīrietim nevajadzētu šķirties no savas sievas tikai tāpēc, ka tā viņam nepatīk. Kurāns norāda muslimu vīriešiem būt laipniem pret savām sievām, pat ja tās viņiem ir vienaldzīgas vai īsti nepatīk: „Live with them (your wives) on a footing of kindness and equity. If you dislike them it may be that you dislike something in which Allah has placed a great deal of good.” (4:19)

Pravietis Muhammads deva līdzīgu norādījumu: „Ticīgam vīrietim nav jāienīst ticīga sieviete. Ja viņam nepatīk kāda viņas iezīme, viņam patīk cita iezīme.” (Muslim)

Tāpat pravietis arī uzsvēra, ka vislabākie muslimi ir tie, kas vislabāk izturas pret savām sievām: „Vislabākā ticība ir tiem ticīgajiem, kuriem ir labākais raksturs. Un labākie no jums ir tie, kuri ir labākie pret jūsu sievām. (Tirmizi.)

Tomēr Islāms ir praktiska reliģija, un tas atzīst, ka var rasties apstākļi, kad laulība nonāk tuvu sabrukumam. Šādā gadījumā nebūs līdzēts ar vienkāršu padomu būt laipnam un pašsavaldīgam. Ko darīt šādā gadījumā, lai glābtu laulību? Kurāns dod dažus praktiskus padomus cilvēkam (vīram vai sievai), kuram jācieš laulātā drauga (sievai vai vīram) pārdarījumi. Vīram, kura sievas aplamā uzvedība apdraud laulību, Kurāns sniedz četrus padomus, kas izklāstīti šajos pantos: „As to those women on whose part you fear disloyalty and ill-conduct, (1) Admonish them, (2) refuse to share their beds, (3) beat them; but if they return to obedience seek not against them means of annoyance: For Allah is Most High, Great. (4) If you fear a break between them, appoint two arbiters, one from his family and the other from hers; if they wish for peace, Allah will cause their reconciliation.” (4:34-35)

Vispirms jāizmēģina pirmie trīs padomi; ja tas nelīdz, ir jāmeklē iesaistīto ģimeņu palīdzība. Jāņem vērā, ka, saskaņā ar šiem pantiem, nepaklausīgās sievas sišana ir tikai īslaicīgi piemērojams pasākums, kas minēts vienīgi kā trešais un pie kā jāķeras vienīgi ārkārtējas nepieciešamības gadījumā, ja ir cerība, ka tas varētu līdzēt ierobežot sievas pārdarījumus. Ja tos izdodas ierobežot, vīram, kā skaidri saprotams no iepriekšminētā panta, nekādā gadījumā nav atļauts turpināt izrādīt savu īgnumu pret sievu. Ja arī šis pasākums nav sekmīgs, vīram tik un tā nav atļauts to ilgāk izmantot, un jāķeras pie pēdējā līdzekļa – centieniem samierināties ar ģimenes palīdzību. (Tulkotāju piezīme – Ar vieglu sišanu tiek saprasta ar plaukstu vai zobu tīrāmo kociņu (misvāku) pa sievas dienvienu mīkstumiem. Tā noteikti nav dūmās, nesavaldībā, pa seju vai atstājot pēdas vai ievainojumus.)

Pravietis Muhammads norādīja, ka muslimu vīriem nevajadzētu izmantot šos līdzekļus citādi kā vien ārkārtējos gadījumos, kā, piemēram, sievas neslēpta izlaidība. Un pat šajos gadījumos sodam vajadzētu būt vieglam, un, ja sieva labojas, vīram nav atļauts turpināt viņai pārmest: „Gadījumā, ja viņas ir vainīgas

atklātā netiklībā, jūs varat pamest viņu gultas un (vēlāk, ja tas nestrādā) dodiet vieglu sodu. Ja viņas ir paklausīgas jums, tad nemeklējiet pret viņām kādu apgrūtinājumu.” (Tirmizi) „In case they are guilty of open lewdness you may leave them alone in their beds and inflict slight punishment. If they are obedient to you, do not seek against them any means of annoyance.” (Tirmidhi)

Bez tam pravietis ir nosodījis jebkādu neattaisnojamu sišanu. Dažas musulmu sievas sūdzējās viņam par to, ka vīri tās situši. To dzirdot, pravietis kategoriski paziņoja: „Tie, kuri dara tā (sit viņu sievas), nav labākie no jums.” (Abū Dāvūd Sunna) „Those who do so (beat their wives) are not the best among you.” (Abu Dawood)

Tāpat šai vietā der atcerēties, ka pravietis teicis arī: „Labākie starp jums ir tāds, kurš ir labākais pret savu ģimeni. Un es esmu labākais starp jums pret savu ģimeni.” (Tirmizi) „The best of you is he who is best to his family, and I am the best among you to my family.” (Tirmidhi)

Kādai musulmai vārdā Fātima bint Kaiss deva padomu neprecēties ar kādu vīrieti, par kuru bija zināms, ka viņš sit sievietes: „I went to the Prophet and said: Abul Jahm and Mu'awiah have proposed to marry me. The Prophet (by way of advice) said: As to Mu'awiah he is very poor and Abul Jahm is accustomed to beating women.” (Muslim)

Jāpiezīmē, ka Talmūds atļauj sievas sišanu kā pārmācību disciplīnas nolūkos. [39] Šāda vīra rīcība netiek ierobežota tikai ārkārtēju gadījumu ietvaros, tādu kā, piemēram, neslēpta izlaidība. Viņam ir atļauts sist savu sievu pat tikai tādēļ, ka viņa atsakās pildīt savus mājsaimniecības pienākumus; viņam netiek noteikts ierobežojums par vieglu sodu. Vīrs drīkst censties salauzt savas sievas stūrgalvību arī ar pēršanas un badināšanas palīdzību. [40]

Sievai, kuras vīra nelīgā uzvedība tuvina laulību sabrukumam, Kurāns dod šādu padomu: „If a wife fears cruelty or desertion on her husband's part, there is no blame on them if they arrange an amicable settlement between themselves; and such settlement is best.” (4:128)

Šajā gadījumā sieva tiek mudināta censties samierināties ar savu vīru (ar vai bez ģimenes palīdzības). Būtiski, ka Kurāns neiesaka ņerties pie diviem no vīram līdzīgā gadījumā ieteiktiem līdzekļiem: atturēšanās no tuvības un sišanas. Šādas neatbilstības iemesls varētu būt centieni pasargāt sievu no jau tā netaisnīgā vīra iespējamās fiziskās vardarbības – šāda vardarbīga pretreakcija gan sievai, gan laulībai nodarītu vairāk ļauna nekā laba. Daži Islāma zinātnieki ir izteikuši domu, ka tiesa varētu pielietot šos līdzekļus pret vīru sievas vietā, tas ir, vispirms brīdināt nepakļāvīgo vīru, tad aizliegt viņam tuvoties savas sievas gultai un visbeidzot, izpildīt simbolisku sišanu. [41]

Rezumējot jāsaka, ka Islāms precētiem musulmu pāriem piedāvā daudz noderīgu padomu, lai glābtu laulību grūtību un nesaskaņu gadījumā. Ja viens no partneriem apdraud laulību, otram laulātajam Kurāns

dod padomu darīt visu iespējamo un piemēroto, lai glābtu šo svēto saikni. Ja neviens no minētajiem līdzekļiem nepalīdz, Islāms atļauj abiem šķirties mierīgā un draudzīgā garā.

12. Mātes

Vairākās vietās Vecajā Derībā izteikts mudinājums laipni un iejūtīgi izturēties pret vecākiem un nosodīti tie, kas viņus negodā. Piemēram: „Ikvienam cilvēkam, kas savu tēvu vai savu māti nolād, tam ir mirtin jāmirst (..)” (4. Mozus 20:9) un: „Gudrs dēls iepriecina savu tēvu, bet nesaprātīgs cilvēks ir savai mātei kauns.” (Salamana pamācības 15:20) Lai gan tēva godāšana atsevišķi ir minēta vairākās vietās, piemēram: „Gudrs dēls ļaujtas tēva pārmācībām(..)” (Salamana pamācības 13:1), māte viena pati nekur nav pieminēta. Turklāt netiek īpaši uzsvērta laipna izturēšanās pret māti kā zīme pateicībai par viņas pārciestajām grūtībām dzemdībās un zīdot bērnu. Bez tam mātei, atšķirībā no tēva, nepienākas nekas no sava bērna mantojuma. [42]

Grūti runāt par Jauno Derību kā par grāmatu, kas aicina cienīt savu māti. Gluži pretēji, rodas iespaids, ka Jaunā Derība uzskata laipnu izturēšanos pret māti par šķērsli ceļā pie Dieva. Saskaņā ar Jauno Derību, neviens nevar kļūt par labu kristieti un būt cienīgs kļūt par Kristus mācekli, ja viņš neienīst savu māti. Jēzum tiek pierakstīti šādi vārdi: „Ja kāds nāk pie manis un neienīst savu tēvu un māti, sievu un bērnus, brāļus un māsas un pat savu paša dzīvību, tas nevar būt mans māceklis.” (Lūkas 14:26) Piedevām Jaunajā Derībā Jēzus attēlots pilns vienaldzības vai pat necieņas pret paša māti. Piemēram, kad viņa bija atnākusi Jēzu meklēt laikā, kad viņš sludināja lielam ļaužu pulkam, Jēzum pat prātā neienāca iziet māti satikt: „Tad viņa māte un viņa brāļi nāca un, ārā stāvēdami, pie viņa sūtīja un viņu sauca. Un ļaudis sēdēja ap viņu un viņam sacīja: „Redzi tava māte un tavi brāļi un tavas māsas ārā tevi meklē. Un viņš tiem atbildēja un sacīja: „Kas ir mana māte un mani brāļi?” Un viņš visapkārt uzlūkoja tos, kas ap viņu sēdēja, un saka: „Redzi – mana māte un mani brāļi. Jo, ja kas Dieva prātu dara, tas ir mans brālis un māsa un māte.” (Marka 3:31-35)

Varētu iebilst, ka Jēzus tobrīd centās iemācīt saviem klausītājiem svarīgo mācību, ka reliģiskās saites nav mazāk nozīmīgas par ģimenes saitēm. Tomēr viņš būtu varējis iemācīt to pašu, arī neizrādot šādu pilnīgu vienaldzību pret savu māti. Tāda pati necieņas pilna attieksme atklāta epizodē, kurā Jēzus atsakās pieņemt kādas savas klausītājas izteikto slavinājumu viņa mātei par to, ka tā viņu dzemdējusi un zīdījusi: „Un gadījās, kad viņš tā runāja, tad kāda sieviete paceltā balsī uz viņu sacīja: „Svētīgas tās miesas, kas tevi nesušas un tās krūtis, ko tu esi zīdis.” Bet viņš sacīja: „Tiešām, svētīgi ir tie, kas Dieva vārdu dzird un pasargā.” (Lūkas 11:27-28)

Ja pret tik cienījamu sievieti kā jaunava Marija izturējās ar tādu nelaipnību, kā tas ainots Jaunajā Derībā, turklāt vēl to darīja tāds dēls kā Jēzus Kristus, kādu izturēšanos gan varētu prasīt no vidusmēra kristiešu dēliem pret viņu vidusmēra kristiešu mātēm?

(Tulkotāju piezīme – Muslimi neuzskata, ka Jēzus būtu šādi uzvedies. Viņš bija lielisks dēls savai mātei, un ir brīvs no šādiem apmelojumiem gluži kā Vecās Derības pravieši ir brīvi no viņiem veltītajiem apmelojumiem. Brīvi no tādiem un citiem apmelojumiem kā, ka Ārons kritis politeismā, Dāvids veic laulības pārkāpšanu, Lots pārguļ divas nakts ar savām meitām, Zālamans nodarbojas ar burvestībām utt.)

Islāmā gods, cieņa un respekts, kas piešķirts mātei, ir nesalīdzināms. Kurānā pienākums būt laipnam pret saviem vecākiem seko tūdaļ pēc pienākuma pielūgt visvareno Dievu: „Your Lord has decreed that you worship none but Him, And that you be kind to parents. Whether one or both of them attain old age in your life, Say not to them a word of contempt, nor repel them, But address them in terms of honor. And out of kindness, Lower to them the wing of humility, and say: 'My Lord! bestow on them Your Mercy as they Cherished me in childhood.'” (17:23-24)

Vairākās citas vietās Kurānā īpaši uzsvēta mātes loma dzemdībās un zīdīšanā: „And We have enjoined on man to be good to his parents: In travail upon travail did his mother bear him and in two years was his weaning. Show gratitude to Me and to your parents.” (31:14)

Sevišķo godu, kāds Islāmā pienākas mātēm, precīzi un skaisti apraksta pravietis Muhammads: „A man asked the Prophet: „Whom should I honor most?” The Prophet replied: „Your mother”. „And who comes next?” asked the man. The Prophet replied: „Your mother.” „And who comes next?” asked the man. The Prophet replied: „Your mother!” „And who comes next?” asked the man. The Prophet replied: „Your father.”” (Bukhari and Muslim)

Starp tiem dažiem Islāma principiem, ko muslimi joprojām uzticīgi ievēro arī šodien, ir arī iejūtīga attieksme pret māti. Cieņa, ko musulmu māte saņem no saviem dēliem un meitām, ir priekšzīmīga. Ārkārtīgi siltās attiecības starp musulmu mātēm un viņu bērniem, kā arī dziļā godbijība, ar kuru musulmu vīrieši izturas pret savām mātēm, parasti pārsteidz rietumniekus. [43]

13. Sievietes tiesības uz mantojumu

Viena no būtiskākajām atšķirībām starp Kurānu un Bībeli slēpjas attieksmē pret sievietes tiesībām saņemt mantojumā miruša tuvinieka īpašumu. Bībeles pozīciju kodolīgi apraksta rabīns Epšteins: „Saskaņā ar nepārtraukto, kopš Bībeles dienām pastāvošo tradīciju, ģimenes sievietēm, sievai un meitām, nav tiesību mantot ģimenes īpašumu. Primitīvākajā mantošanas shēmā ģimenes sievietes tika uzskatītas par daļu no īpašuma – viņas bija tikpat tālu no mantinieka juridiskā statusa kā vergi. Kurpretim līdz ar Mozus likuma stāšanās spēkā meitas varēja saņemt mantojumu gadījumā, ja mirušajam nepalika vīriešu kārtas pēcnācēji, lai gan sieva par mantinieci nevarēja tikt uzskatīta arī šādā gadījumā.” [44] Kādēļ ģimenes sievietes tika uzskatītas par daļu no ģimenes īpašuma? Rabīns Epšteins atbild: „Līdz precībām viņas pieder saviem tēviem; pēc tam – vīriem.” [45]

Bibliskie mantošanas likumi ieskicēti Ceturtajā Mozus grāmatā 27:1-11. Sievai netiek piešķirta nekāda daļa no vīra īpašuma, bet viņš ir viņas pirmais mantinieks, viņam ir priekšroka pat salīdzinot ar dēliem. Meita var iegūt mantojumu tikai tad, ja nav vīriešu kārtas mantinieku. Māte vispār netiek uzskatīta par mantinieci, kamēr tēvs – tiek. Atraitnes un meitas gadījumā, ja mirušajam ir dēli, bija pilnīgi atkarīgas no vīriešu kārtas mantinieku žēlastības. Šeit arī meklējams cēlonis, kādēļ atraitnes un bārenes bija starp visnabadzīgākajiem jūdu sabiedrības locekļiem.

Kristietība ilgstoši sekoja šiem principiem; gan baznīcas, gan laicīgie likumi kristiešu zemēs aizliedza meitām līdz ar saviem brāļiem saņemt daļu no tēva īpašuma. Bez tam sievietēm nebija nekādu mantošanas tiesību. Šie netaisnie likumi pastāvēja līdz pat 19. gadsimta beigām. [46]

Pagāniskajā arābu pirmsislāma sabiedrībā mantošanas tiesības pienācās vienīgi vīriešu kārtas radiniekiem. Kurāns atcēla visas šīs netaisnīgās paražas un deva sievietēm tiesības uz savu mantojuma daļu: „From what is left by parents and those nearest related there is a share for men and a share for women, whether the property be small or large --a determinate share.” (4:7)

Muslimu mātes, sievas, meitas un māsas ieguva mantošanas tiesības trīspadsmit gadsimtus pirms Eiropa vispār atzina šādu tiesību pastāvēšanu. Mantojuma sadalījums tiek plaši aprakstīts līdz vissīkākajām detaļām (4:7,11,12,176). Pamatprincips ir tāds, ka sieviete saņem pusi no vīrieša daļas, izņemot gadījumus, kuros māte un tēvs saņem vienādu daļu. Šāds pamatprincips, ja to aplūkojam izolēti no pārējās likumdošanas, kas attiecas uz vīriešiem un sievietēm, varētu šķist negodīgs. Lai saprastu šī noteikuma loģisko pamatojumu, jāņem vērā fakts, ka vīrieša finansiālie pienākumi ir daudz plašāki par sievietes pienākumiem (skat. nodaļu „Sievass īpašums”). Līgavainim jānodrošina savai līgavai kāzu dāvana, un līgava kļūst par tās vienīgo īpašnieci, saglabājot dāvanu arī šķiršanās gadījumā. Līgavai nav pienākuma kaut ko dāvināt līgavainim. Bez tam muslimu vīrietim ir jānodrošina savas sievas un bērnu uzturēšanu, bet sievietei nav viņam šai ziņā noteikti jāpalīdz. Savu īpašumu un to, ko viņa nopelna, sieva var izmantot savām vajadzībām, ja vien viņa labprātīgi nevēlas to atdot vīram. Svarīgi arī ņemt vērā, ka Islāms stipri atbalsta un iesaka ģimenes dzīvi, iedrošina jauniešus precēties, ierobežo un neiesaka šķiršanos un celibātu netiek uzskatīts par tikumu. Tādēļ īstenā Islāma sabiedrībā ģimenes dzīve ir norma, bet dzīvošana neprecētam – rets izņēmums. Gandrīz visas sievietes un vīrieši precību vecumā Islāma sabiedrībā ir precējušies. Šādos apstākļos kļūst skaidrs, ka muslimu vīriešiem kopumā ir vairāk finansiālu pienākumu nekā sievietēm, tādēļ mantošanas likumi paredzēti, lai kompensētu šo nevienlīdzību un sabiedrībā nebūtu pamata kādām dzimumu vai šķiru nesaskaņām. Kāda britu muslima pēc tam, kad izdarīja vienkāršu salīdzinājumu starp muslimu sievietes tiesībām un pienākumiem, secināja, ka Islāma attieksme pret sievietēm ir ne tikai godīga, bet arī dāsna. [47]

14. Atraiņu stāvoklis

Tā kā Vecā Derība neatzīst atraitņu tiesības uz mantojumu, viņas piederēja visapdraudētākajai ebreju sabiedrības daļai. Vīriešu kārtas radniekiem, kuri mantoja visu sievietes nelaiķa vīra īpašumu, bija jāapgādā atraitne. Tomēr pašai atraitnei nebija iespējams nodrošināt, ka viņu patiešām uzturēs, līdz ar to viņa bija atkarīga no citu žēlastības. Šī iemesla dēļ atraitnes senajā Izraēlā piederēja sabiedrības zemākajiem slāņiem, un palikšana atraitnēs bija kā negoda un degradācijas simbols (Jesajas 54:4). Tomēr atraitņu nožēlojamais stāvoklis bibliskajā tradīcijā izpaudās ne tikai faktā, ka viņām nebija tiesību mantot vīra īpašumu. Saskaņā ar Pirmās Mozus grāmatas 38. nodaļu, bezbēru atraitnei ir jāprecas ar sava vīra brāli, turklāt pat tādā gadījumā, ja viņš jau ir precējies, lai viņš varētu nodrošināt pēcnācējus savam mirušajam brālim un tā vārds neietu pazušanā: „Un Jūda sacīja Onanam: „Ej pie sava brāļa sievas un ņem to kā svainis par sievu, lai tavam brālim būtu pēcnācēji.”” (1. Mozus 38:8) Atraitnes piekrišana šīm laulībām nebija nepieciešama, pret viņu izturējās kā pret daļu no viņas mirušā vīra īpašuma, un viņas funkcija bija nodrošināt savam vīram pēctečus. Šis Bībeles likums joprojām tiek ievērots arī mūsdienu Izraēlā. [48] Bezbēru atraitne Izraēlā tiek atstāta mantojumā sava vīra brālim. Ja brālis ir pārāk jauns, lai precētos, atraitnei jāgaida, kamēr viņš sasniedz pilngadību; tikai, ja nelaiķa vīra brālis atsakās viņu precēt, viņa tiek atbrīvota un drīkst precēties pēc savas izvēles. Nereti atraitnes Izraēlā tiek pakļautas naudas izspiešanai no savu svaiņu puses, lai varētu iegūt brīvību.

Arābu pagāniem pirmsislāma laikos bija līdzīgas paražas. Atraitni uzskatīja par daļu no sava vīra īpašuma, ko varēja mantot vīra vīriešu kārtas radnieki; visbiežāk viņu deva par sievu nelaiķa vecākajam dēlam no citas sievas. Kurānā šī degradējošā paraža tiek bargi nosodīta un atcelta: „And marry not women whom your fathers married--Except what is past-- it was shameful, odious, and abominable custom indeed.” (4:22)

Par atraitņu un šķirteņu statusu bibliskajā tradīcijā liecina noteikums, ka priesteris nedrīkstēja precēt atraitni, šķirteni vai prostitūtu: „Lai viņš [augstais priesteris] arī ņem sievu viņas jaunavībā. Atraitni vai atstādinātu sievu, piesmietu netikli, visas tādas lai viņš neņem; bet lai viņš ņem sev sievu vienīgi no savas tautas jaunavām, ka viņš savus pēcnācējus savā tautā nesagāna (..)” (3. Mozus 21:13-15)

Mūsdienu Izraēlā Kehata cilts pēctecim (šis cilts pārstāvji kalpo Templī kā augstie priesteri) nav atļauts precēties ar šķirteni, atraitni vai prostitūtu. [49] Saskaņā ar jūdu likumdošanu, sieviete, kas trīs reizes palikusi atraitnēs, visiem trim vīriem mirstot dabisku cēloņu pēc, tiek uzskatīta par „fatālu” un vairs nedrīkst precēties. [50] Kurāns turpretī neatzīst nedz kastas, nedz fatālas personas; atraitnēm un šķirtenēm ir tiesības precēties saskaņā ar savu izvēli. Kurānā šķiršanās vai atraitnība nav kauna zīme: „When you divorce women and they fulfil their terms [three menstruation periods] either take them back on equitable terms or set them free on equitable terms; But do not take them back to injure them or to take undue advantage, If anyone does that, he wrongs his own soul. Do not treat Allah's signs as a jest.” (2:231)

„If any of you die and leave widows behind, they shall wait four months and ten days. When they have fulfilled their term, there is no blame on you if they dispose of themselves in a just manner.” (2:234)

„Those of you who die and leave widows should bequeath for their widows a year's maintenance and residence. But if they [the widows] leave (the residence) there is no blame on you for what they justly do with themselves.” (2:240)

15. Poligāmija

Tagad pievērsīsimies būtiskajam jautājumam par poligāmiju. Tā ir ļoti sena prakse, kas sastopama daudzās cilvēku sabiedrībās. Bībele poligāmiju nenosodīja – gluži otrādi, Vecā Derība un rabīnu literatūra bieži apliecina tās likumību. Apgalvots, ka ķēniņam Zālamanam bija 700 sievas un 300 konkubīnes (1. Ķēniņu 11:3). Arī ķēniņam Dāvidam bijušas daudzas sievas un konkubīnes (2. Samuēla 5:13). Vecajā Derībā atrodami arī daži norādījumi par to, kā sadalīt vīrieša īpašumu starp viņa dēliem no dažādām sievām (5. Mozus 22:7). Vienīgais uz poligāmiju attiecināmais ierobežojums ir aizliegums ņemt par sievu jau esošas sievas māsu (3. Mozus 18:18). Talmūdā ieteikts ņemt ne vairāk par četrām sievām. [51] Eiropas jūdi turpināja praktizēt poligāmiju līdz pat sešpadsmitajam gadsimtam; austrumu jūdi to praktizēja regulāri, līdz ieradās Izraēlā, kur poligāmija bija aizliegta ar civillikumu. Tomēr saskaņā ar reliģisko likumu, kuram šādos gadījumos ir augstāka autoritāte, poligāmija ir pieļaujama. [52]

Kāds viedoklis rodams Jaunajā Derībā? Tēvs Eižens Hilmans (Eugene Hillman) savā rūpīgajā darbā „Pārskatot jautājumu par poligāmiju” („Polygamy reconsidered”) raksta: „Nekur Jaunajā Derībā nav atrodams kategorisks priekšraksts, kas aizliegtu poligāmiju vai apgalvotu, ka laulībai jābūt monogāmai.” [53] Bez tam Jēzus nav iebildis pret poligāmiju, lai gan tā bija sastopama tālaika jūdu sabiedrībā. Tēvs Hilmans uzsver, ka katoļu baznīca poligāmiju aizliedza, pielāgodamās grieķu-romiešu kultūrai (tajā bija atļauta tikai viena sieva, bet pieciesta gan konkubīņu turēšana, gan prostitūcija). Viņš citē sv. Augustīnu: „Tagad mūsu laikos, kā arī sekojot romiešu paražai, vairs nav atļauts ņemt vēl vienu sievu.” [54] Āfrikas baznīcas un afrikāņu kristieši nereti atgādina saviem eiropiešu brāļiem, ka Baznīcas poligāmijas aizliegums ir tikai kultūras tradīcija, nevis autentisks kristietības priekšraksts.

Arī Kurāns atļāva poligāmiju, tomēr ne bez ierobežojumiem: „If you fear that you shall not be able to deal justly with the orphans, marry women of your choice, two or three or four; but if you fear that you shall not be able to deal justly with them, then only one.” (4:3) Kurāns atšķirībā no Bībeles ierobežoja sievu maksimālo skaitu līdz četrām, turklāt vēl ar stingru nosacījumu, ka pret visām jāizturas vienlīdzīgi un taisnīgi. Nevajadzētu domāt, ka Kurāns mudina ticīgos praktizēt poligāmiju, vai ka daudzsievība tiek uzskatīta par ideālo modeli. Citiem vārdiem, Kurāns „piecieš” vai „pieļauj” poligāmiju, ne vairāk; bet kāds tad ir iemesls šādai pozīcijai? Atbilde ir vienkārša – dažviet un dažkārt rodas apstākļi, kad poligāmija kļūst nepieciešama sociālu un morālu apsvērumu dēļ. Kā noprotams no iepriekšminētā Kurāna panta,

jautājums par poligāmiju Islāmā nav skatāms atrauti no sabiedrības pienākumiem pret bāreņiem un atraithēm. Islāms kā universāla, visiem laikiem un vietām piemērota reliģija, protams, nevar ignorēt šos pienākumus.

Vairumā cilvēku sabiedrību sievietes skaits ir lielāks nekā vīriešu. ASV, piemēram, ir vismaz par 8 miljoniem vairāk sievietes nekā vīrieši. Tādā valstī kā Gvineja ir 122 sievietes uz katru 100 vīriešiem, Tanzānijā – 95,1 vīrietis uz 100 sievietēm. [55] Kā sabiedrībai rīkoties šādas nelīdzsvarotas dzimumu attiecības gadījumos? Pastāv dažādi risinājumi; kāds varētu ieteikt celibātu, citam pieņemamāks šķiet jaundzimušo meiteņu infanticīds (arī tas vērojams vairākās mūsdienu sabiedrībās). Vēl citi varētu domāt, ka vienīgā izeja ir sabiedrības iecietība attiecībā uz visu veidu seksuālu visatļautību: prostitūciju, ārpuslauību dzimumattiecībām, homoseksualitāti utt. Citās sabiedrībās, piemēram, vairumā mūsdienu Āfrikas sabiedrību, visgodājamākā izeja ir atļaut poligāmu laulību kā kulturāli akceptētu un cienītu institūciju. Rietumos bieži netiek saprasts tas, ka sievietes citās kultūrās poligāmiju neuzskata par sievieti pazemojošu praksi. Tā daudzas jaunas afrikāņu līgavas, gan kristietes, gan musulmas, labprātāk precētos ar jau precētu vīrieti, kurš sevi jau pierādījis kā atbildīgu un uzticamu vīru. Daudzas sievas Āfrikā mudina savus vīrus apņemt vēl vienu sievu, lai viņas nejustos vientuļas. [56] Aptauja, kurā iesaistījās vairāk nekā seši tūkstoši sievietes vecumā no 15 līdz 59 gadiem un kura tika veikta Nigērijas otrajā lielākajā pilsētā, apliecināja, ka 60% sievietes priecātos, ja viņu vīri apņemtu vēl vienu sievu. Tikai 23% doma par dalīšanos ar vēl vienu sievu šķita nepieņemama. 66% Kenijā aptaujāto sievietes poligāmiju uztvēra pozitīvi, bet citā aptaujā, kas veikta Kenijas lauku reģionos, 25 no 27 aptaujātajām sievietēm poligāmiju uzskatīja par labāku nekā monogāmiju. Šīs sievietes uzskatīja, ka poligāmija varētu būt laimīga un svētīga pieredze, ja sievas savstarpēji sadarbotos. [57] Vairumā Āfrikas sabiedrību poligāmija ir tik cienījama institūcija, ka dažas protestantu baznīcas uz to sāk lūkoties pozitīvāk. Anglikāņu baznīcas Kenijā bīskaps pasludināja: „Lai gan monogāmija varētu būt ideālā izpausme mīlestībai starp sievu un vīru, baznīcai vajadzētu ņemt vērā, ka noteiktās kultūrās poligāmija ir sociāli pieņemama; nebūtu vairs turpmāk uzturams viedoklis, ka poligāmija ir pretrunā ar kristietību.” [58] Pēc rūpīgiem afrikāņu poligāmijas pētījumiem viņa svētība Dāvids Gitari no anglikāņu baznīcas ir secinājis, ka ideāli praktizēta poligāmija, raugoties no pamesto sievu un bērnu interesēm, ir kristietībai atbilstošāka nekā šķiršanās un atkārtota precēšanās. [59] Es pats pazīstu vairākas augsti izglītotas afrikānietes, kurām nav nekādu iebildumu pret poligāmiju, lai arī viņas daudzus gadus nodzīvojušas Rietumos. Viena no viņām, kura dzīvo ASV, nopietni mudina savu vīru apņemt vēl vienu sievu, kas varētu viņai palīdzēt bērnu audzināšanā.

Nelīdzsvarotas dzimumu attiecības jautājums kļūst īpaši problemātiska kara laikā. Amerikas indiāņu ciltis pēc zaudējumiem karā pieredzēja ļoti lielu sievietes skaita pārsvaru pār vīriešu skaitu; sievietes, kurām šajās ciltīs faktiski bija diezgan augsts statuss, akceptēja poligāmiju kā labāko aizsardzību, kas novērstu iesaistīšanos piedauzīgās nodarbēs. Eiropiešu kolonisti, nepiedāvājot nekādu alternatīvu, nosodīja šo indiāņu poligāmiju kā „necivilizētu”. [60] Pēc Otrā pasaules kara Vācijā bija par 7.300.000 vairāk sievietes nekā vīrieši (3,3 miljoni no viņām bija atraithes). Vecuma grupā no 20 līdz 30 gadiem

attiecība bija 167 sievietes uz katriem 100 vīriešiem. [61] Daudzām no šīm sievietēm bija nepieciešams vīrietis ne tikai kā dzīvesbiedrs, bet arī kā apgādātājs un uzturētājs nebijušas nabadzības un grūtību apstākļos. Uzvarējušo Sabiedroto kareivji izmantoja šo sieviešu vārīgumu un ievainojamību; daudzām jaunām meitenēm un atraitnēm bija mīlas sakari ar okupantiem. Amerikāņu un britu karavīri maksāja sievietēm ar cigaretēm, šokolādi un maizi. Bērni bija sajūsmā par dāvanām, ko nesa šie svešinieki. Kāds desmitgadīgs zēns, dzirdēdams no citiem bērniem par šādam dāvanām, no visas sirds vēlējās, lai arī viņa mātei būtu šāds „anglis” un viņai nebūtu vairs jādzīvo pusbadā. [62] Te nu mums jāpajautā savai sirdsapziņai: kurā gadījumā sievietei tiek izrādīta lielāka cieņa? Pieņemtai un respektētai otrajai sievai kā indiāņu gadījumā vai būtībā prostitūtai saskaņā ar „civilizēto” Sabiedroto pieeju? Citiem vārdiem, vai sievietei lielāku cieņu nodrošina Kurāna norādījumi vai Romas impērijas kultūrā balstītā teoloģija?

Interesanti piezīmēt, ka 1948. gadā Minhenē starptautiskā jauniešu konferencē tika diskutēts par milzīgo dzimumu attiecības nelīdzsvarotību Vācijā. Kad kļuva skaidrs, ka nav iespējams akceptēt nevienu no piedāvātajiem risinājumiem, daži dalībnieki ieteica poligāmiju. Sanāksmes sākotnējā reakcija bija šoks un riebums, tomēr pēc rūpīgas priekšlikuma izpētes dalībnieki piekrita, ka tas ir vienīgais iespējamais risinājums. Līdz ar to poligāmija tika iekļauta konferences noslēguma rekomendācijās. [63]

Šodien pasaulē ir vairāk masu iznīcināšanas ieroču nekā jebkad agrāk, un ir ļoti iespējams, ka Eiropas baznīcām ātrāk vai vēlāk nāksies akceptēt poligāmiju kā vienīgo izeju. Tēvs Hilmans pēc rūpīgām pārdomām atzīst šo faktu: „Ir gluži iedomājams, ka šīs iznīcināšanas tehnoloģijas (kodolieroči, bioloģiskie, ķīmiskie ieroči) spētu radīt tik krasu nelīdzsvarotību starp sieviešu un vīriešu skaitu, ka poligāmija kļūtu nepieciešams priekšnosacījums izdzīvošanai... Tādā gadījumā pretēji iepriekšējām paražām un likumiem varētu parādīties dabīgu un morālu apsvērumu motivēta sabiedrības viedokļa nosvēršanās par labu poligāmijai. Šādā situācijā teologi un baznīcu līderi ātri vien sagatavotu atbilstošus pamatojumus un Bībeles tekstus, kas attaisnotu jauno laulības koncepciju.” [64]

Līdz pat mūsu dienām poligāmija turpina būt potenciāli veiksmīgs risinājums vairākām modernās sabiedrības problēmām. Kurānā saistībā ar poligāmijas atļaušanu minēto sabiedrisko pienākumu nozīmīgums pašlaik dažās Rietumu sabiedrībās saskatāms vieglāk nekā Āfrikā. Piemēram, ASV šodien ir nopietna dzimumu krīze melnādaino kopienā; viens no katriem 20 melnādainajiem vīriešiem mirst pirms 21 gada vecuma sasniegšanas, bet vecuma grupā no 20 līdz 35 gadiem galvenais nāves cēlonis ir slepkavības. [65] Pie tam daudzi jauni melnādaini vīrieši ir bez darba, cietumā vai lieto narkotikas. [66] Tā visa rezultātā katra ceturtā melnādainā sieviete, kas sasniegusi 40 gadu vecumu, nekad nav bijusi precējusies (no baltādainajām sievietēm šāda situācija ir *tikai* katrai desmitajai). Turklāt daudzas jaunas melnādainās sievietes kļūst par vientuļajām mātēm, pirms vēl sasniegušas 20 gadu vecumu, līdz ar to viņām nepieciešams apgādnieks. Galu galā šie traģiskie apstākļi noved pie tā, ka arvien vairāk melnādaino sieviešu iesaistās tā saucamajā „vīriešu dalīšanā”. [68] Tas ir, daudzas no šīm nelaimīgajām neprecētajām sievietēm stājas attiecībās ar precētiem vīriešiem, kuru sievietēm parasti nav ne jausmas, ka

viņas „dala” savus vīrus ar citām sievietēm. Daži šīs afroamerikāņu kopienas „vīriešu dališanas” krīzes novērotāji stingri iesaka konsensuālu, visu pušu akceptētu poligāmiju kā pagaidu risinājumu melnādaino vīriešu trūkumam, kamēr tiks īstenotas plašākas reformas ASV sabiedrībā kopumā. [69] Ar konsensuālu poligāmiju viņi domā sabiedrības pieņemtu poligāmiju, kurai piekrīt visas tieši iesaistītās puses, pretstatā visbiežāk slepenajai „vīriešu dališanai”, kura kaitē gan sievai, gan visai sabiedrībai. Par „vīriešu dališanas” problēmu afroamerikāņu kopienā tika spriests paneldiskusijā Tempas Universitātē Filadelfijā 1993. gada 27. janvārī. [70] Daži no diskusijas dalībniekiem ieteica poligāmiju kā vienu no iespējamajiem krīzes risināšanas līdzekļiem. Tāpat viņi ierosināja, ka poligāmiju nevajadzētu aizliegt ar likumu, vēl jo vairāk sabiedrībā, kurā tiek pieciesta prostitūcija un mīļākās. Viena no diskusijas klausītājām, piezīmējusi, ka afroamerikāņu sabiedrībai vajadzētu mācīties no Āfrikas, kurā poligāmija tiek atbildīgi praktizēta, saņēma entuziasma pilnus aplausus.

Filips Kilbrids (Philip Kilbride), no Romas katoļu ģimenes nākošs amerikāņu antropologs, savā provokatīvajā grāmatā „Poligāmija mūsdienām” („Plural marriage for our time”) poligāmiju iesaka kā risinājumu dažām problēmām, ar ko saskaras visa ASV sabiedrība. Viņš apgalvo, ka poligāmija daudzos gadījumos varētu būt iespējama alternatīva šķiršanās procesam, kas novērstu šķiršanās postošo ietekmi uz bērniem. Kilbrids uzsver, ka ļoti lielu skaitu šķiršanos izraisa ASV sabiedrībā plaši izplatītie ārpuslaulību sakari. Pēc viņa domām, šāda sakara novešana pie poligāmas laulības šķiršanās vietā nāktu par labu bērniem: „Bērni būtu labākā situācijā, ja būtu iespējama ģimenes palielināšanās, nevis tikai šķiršanās un ģimenes sairšana.” Bez tam viņš uzskata, ka arī citas sociālās grupas no poligāmijas tikai iegūtu, kā, piemēram, vecāka gadagājuma sievietes, kurām nepārtraukti jācieš no vīriešu nepietiekamā skaita, un afroamerikānietes, kuras spiestas iesaistīties „vīriešu dališanā”. [71]

1987. gadā studentu avīze veica aptauju Kalifornijas Universitātē Bērklījā, vaicājot studentiem, vai viņi piekrīt, ka vīriešiem vajadzētu ar likumu atļaut precēt vairāk nekā vienu sievu sakarā ar jūtamo precību vecuma vīriešu trūkumu Kalifornijā. Gandrīz visi aptaujātie ideju atbalstīja. Kāda studente pat apgalvoja, ka poligāma laulība piepildītu viņas emocionālās un fiziskās vajadzības, vienlaikus dodot viņai lielāku brīvību nekā monogāma savienība. [72] Īstenībā tādu pašu argumentu lieto arī dažas atlikušās mormoņu fundamentālistes, kas joprojām ASV praktizē poligāmiju. Viņas ir pārliecinātas, ka poligāmija ir ideāls veids, kā dot sievietei iespēju savienot karjeru un bērnu audzināšanu, jo sievas var palīdzēt viena otrai rūpēties par bērniem. [73]

Jāpiebilst, ka Islāmā poligāmijai ir nepieciešama savstarpēja piekrišana. Nevienam nevar piespiest sievieti precēties ar jau precētu vīrieti; bez tam sievai ir tiesības noteikt, ka viņas vīrs nedrīkst apņemt otru sievu. [74] Turpretī Bībele dažos gadījumos atbalsta piespiedu poligāmiju – bezbērnu atraitnei ir jāprecas ar sava vīra brāli pat tad, ja viņš jau ir precējies (skat. nodaļu „Atraitņu stāvoklis”), un pašas atraitnes piekrišana nav nepieciešama (1. Mozus 38:8-10).

Tāpat jāpiezīmē, ka mūsdienās daudzās musulmu sabiedrībās poligāmija ir reti sastopama, jo starpība starp abu dzimumu pārstāvju skaitu nav tik liela. Var droši teikt, ka poligāmas laulības musulmu pasaulē sastopamas daudzkārt retāk nekā ārpuslaulību sakari Rietumos. Citiem vārdiem, vīrieši mūsdienu musulmu sabiedrībās ir daudz stingrāk monogāmi nekā Rietumos.

Billijs Greiems (Billy Graham), ievērojamais kristiešu evaņģēlists ir atzinis šo faktu: „Kristietība nespēj pieļaut kompromisus attiecībā uz poligāmiju. Ja mūsdienu kristietība to nespēj, tās nāk par ļaunu pašai kristietībai. Islāms ir atļāvis poligāmiju kā risinājumu sociālajām problēmām un līdz ar to ir zināmā mērā iecietīgāks pret cilvēka dabu, bet tas viss notiek stingros likuma ietvaros. Kristiešu valstis labprāt mēdz izrādīties, demonstrējot savu monogāmiju, kamēr īstenībā tajās tiek praktizēta poligāmija. Nozīmīgā loma, ko Rietumu sabiedrībā spēlē mīļākās, nevienam nav noslēpums. Šai ziņā Islāms ir pilnībā godīga reliģija, atļaujot musulmam apņemt otru sievu, ja tas nepieciešams, bet stingri aizliedzot jebkādas slepenus mīlas sakarus, lai tādējādi aizsargātu sabiedrības morāli.” [75]

Interesanti, ka daudzas mūsdienu valstis, gan musulmu, gan nemusulmu, poligāmiju ir aizliegušas. Apņemt otru sievu, pat ja pirmā sieva tam labprātīgi piekrīt, nozīmē izdarīt likumpārkāpumu. No otras puses, sievas krāpšana bez viņas informēšanas vai piekrišanas ir pilnīgi likumīga! Kādi tiesiski apsvērumi slēpjas aiz šādas pretrunas? Vai tad likuma uzdevums ir atalgot krāpšanu un sodīt godīgumu? Tas ir viens no mūsu modernās, „civilizētās” pasaules neizprotamajiem paradoksiem.

16. Plīvurs

Visbeidzot aplūkosim un izgaismosim to, kas Rietumos tiek uzskatīts par nozīmīgāko sieviešu apspiešanas un paverdzināšanas simbolu – plīvuru vai galvaslakatu. Vai patiesi jūdu-kristiešu tradīcijā tāda lieta kā plīvurs nav sastopama? Labosim šādu priekšstatu. Rabīns Dr. Menahems M. Breijers (Dr. Menachem M. Brayer), bibliskās literatūras profesors Ješivas Universitātē, savā grāmatā „Jūdu sievietes rabīniskajā literatūrā” („The Jewish woman in Rabbinic literature”) apgalvo, ka jūdu sievietēm bija paraža, izejot ārpus mājas, valkāt galvassegu, kura dažkārt pat aizsedza visu seju, atstājot neaizsegta tikai vienu aci. [76] Viņš citē dažus no ievērojamajiem senajiem rabīniem, kuri saka, piemēram: „Izraēla meitām nepiedien iziet no mājas ar neapsegta galvu,” un „Nolādēts lai ir tas vīrs, kurš ļauj savas sievas matiem būt redzamiem (..) sievietei, kura izrāda savus matus, lai sevi izskaistinātu, nes nabadzību.” Rabīniskais jūdu likums aizliedz izteikt svētības vai skandēt lūgšanu precētas sievietes klātbūtnē, ja tai nav apsegta galva, jo atsegti sievietes mati tika uzskatīti par „kailumu”. [77] Dr. Breijers tāpat min, ka „tannaītu periodā [apmēram kristīgās ēras 70.-200. gadā], ja sievietes galva netika apsegta, tika uzskatīts, ka tas liek apšaubīt viņas atturību; par šādu pārkāpumu viņu varēja sodīt ar četrsimt zuzimu naudassodu.” Dr. Breijers arī izskaidro, ka jūdu sievietes plīvurs ne vienmēr tika uzskatīts par vienkāršības un atturības zīmi; dažkārt tas drīzāk simbolizēja cienīgumu un greznību, personificējot dižciltīgo sieviešu cieņu un pārākumu. Bez tam tas reprezentēja sievietes kā viņas vīra svēta īpašuma nepieejamību. [78]

Plīvurs vēstīja par sievietes pašcieņu un sociālo statusu. Zemāko kārtu sievietes parasti to valkāja, lai radītu iespaidu, it kā īstenībā viņu statuss būtu augstāks. Tā kā plīvurs bija dižciltības zīme, tad prostitūtām seno jūdu sabiedrībā bija aizliegts aplāt matus, tomēr parasti prostitūtas valkāja īpašu galvaslakatu, lai izskatītos cienījamākas. [79] Jūdu sievietes Eiropā turpināja valkāt plīvurus līdz pat 19. gadsimtam, kad viņas iejaucās, pazuda apkārtējā sekulārajā kultūrā - eiropiešu dzīvesveida spiediens 19. gadsimtā piespieda daudzas no viņām staigāt ar neapsegto galvu. Dažas jūdu sievietes tradicionālo lakatu aizvietoja ar parūku. Mūsdienās pat visdievbijīgākās jūdu sievietes matus aizklāj tikai sinagogā. [80] Dažas no viņām, piemēram, hasīdu sektas pārstāves, joprojām valkā parūku. [81]

Ko varam teikt par kristiešu tradīciju? Ir labi zināms, ka katoļu mūķenes aplāj galvu jau gadsimtiem ilgi, bet tas nav viss. Sv. Pāvils Jaunajā Derībā izsaka vairākus ļoti interesantus apgalvojumus par plīvuru: „Bet es gribu, lai jūs ņemtu vērā, ka ikkatra vīra galva ir Kristus, bet sievas galva ir vīrs, bet Kristus galva ir Dievs. Katrs vīrs, kas Dievu lūdz vai runā kā pravietis ar apsegto galvu, apkauno savu galvu. Bet katra sieva, kas ar neapsegto galvu lūdz Dievu vai runā kā praviete, dara kaunu savai galvai, jo tā ir tāpat kā apcirpta. Ja sieva neaizsedzas, tad lai tā arī apcērpas. Bet tā kā tas sievai ir par kaunu, ka tā ir apcirpta vai noskūta, tad lai tā aizsedzas. Bet vīram nebūs galvu aizsegt, jo tas ir Dieva godības attēls un atspulgs; bet sieva ir vīra godības atspulgs. Jo vīrs nav no sievas, bet sieva no vīra. Jo vīrs nav radīts sievas dēļ, bet sieva vīra dēļ. Tāpēc sievai jābūt galvā pilnvaras zīmei eņģeļu dēļ.” (1. vēstule korintiešiem 11:3-10) Sv. Pāvila pamatojums, kādēļ sievietei jāvalkā plīvurs, ir tāds, ka plīvurs simbolizē vīrieša, kurš ir Dieva godības attēls un atspulgs, autoritāti pār sievieti, kura tika radīta no vīrieša un vīrieša dēļ. Sv. Tertullians savā slavenajā traktātā „Par jaunavu aizplīvurošanu” rakstīja: „Jaunās sievietes, jūs valkājat savus plīvurus ielās, tāpat jums tos vajadzētu valkāt baznīcās; jūs tos valkājat, kad esat starp svešiniekiem, tad valkāiet tos arī starp jūsu brāļiem(..)” Mūsdienās starp katoļu baznīcas likumiem ir likums, kas prasa sievietēm apsegt galvu, atrodoties baznīcā. [82] Dažos kristietības novirzienos (piemēram, amiši un menonīti) sievietes nēsā plīvurus līdz šai dienai. Šo baznīcu līderi plīvura nepieciešamību pamato šādi: „Galvas apsegšana simbolizē sievietes pakļautību vīrietim un Dievam.” Tas sabalsojas ar sv. Pāvila rakstīto Jaunajā Derībā. [83]

No visa iepriekš aplūkotā kļūst skaidrs, ka Islāms neizgudroja galvas apsegšanu. Tomēr Islāms to apstiprināja un atbalstīja. Kurāns mudina ticīgos vīriešus un sievietes to lower their gaze and guard their modesty un tad aicina ticīgās sievietes pagarināt galvas apsegus, lai aplātu kaklu un azoti: „Say to the believing men that they should lower their gaze and guard their modesty.....And say to the believing women that they should lower their gaze and guard their modesty; that they should not display their beauty and ornaments except what ordinarily appear thereof; that they should draw their veils over their bosoms.....”(24:30,31)

Kurāns skaidri norāda, ka plīvurs ir būtiski nepieciešams vienkāršībai un atturībai, bet kādēļ gan svarīga būtu vienkāršība un atturība? Arī tas Kurānā tiek skaidri pateikts: „O Prophet, tell your wives and

daughters and the believing women that they should cast their outer garments over their bodies (when abroad) so that they should be known and not molested.” (33:59)

Tas arī viss iemesls - vienkāršība un atturība ir nepieciešama, lai pasargātu sievietes no uzmākšanās, citiem vārdiem, vienkāršība un atturība ir aizsardzība. Islāmā plīvura vienīgais nolūks ir aizsardzība. Islāma atšķirībā no kristiešu tradīcijas plīvurs nav simbols vīrieša autoritātei pār sievieti vai sievietes pakļautībai vīrietim. Un atšķirībā no plīvura jūdu tradīcijā, Islāmā plīvurs arī nesimbolizē dažu augstdzimušu precētu sieviešu greznību un cienīgumu. Islāma plīvurs ir vienkāršības un atturības zīme, un tā mērķis ir aizsargāt sievietes, visas sievietes. Islāma gudrība ir tāda, ka labāk būt drošībā, nekā pēc tam nožēlot. Īstenībā Kurāns tik ļoti rūpējas par sievietes ķermeņa un reputācijas aizsargāšanu, ka vīrietis, kurš uzdrīkstas nepatiesi apsūdzēt sievieti nešķīstībā, tiks bargi sodīts: „And those who launch a charge against chaste women, and produce not four witnesses (to support their allegations)- Flog them with eighty stripes; and reject their evidence ever after: for such men are wicked transgressors.” (24:4)

Salīdziniet šo Kurānā pausto attieksmi ar Bībelē noteikto ārkārtīgi nenozīmīgo sodu par izvarošanu: „Bet ja kāds vīrs sastop meiteni, kas ir jaunava, un kura vēl nav saderināta, un to sagrābj un pie tās guļ un tie tiek atrasti, tad tas vīrs, kas pie viņas ir gulējis, lai dod meitenes tēvam piecdesmit sudraba šekelus, un tā lai kļūst viņam par sievu tāpēc, ka viņš to ir piesmējis; tas viņu nedrīkst atlaist visu savu mūžu.” (5. Mozus 22:28-30)

Še varētu uzdot vienkāršu jautājumu – kurš īsti galu galā te tiek sodīts? Vai vīrietis, kurš tikai samaksāja sodu par izvarošanu, vai arī meitene, kura tiek piespiesta precēties ar vīrietī, kurš viņu ir izvarojis, un dzīvot ar to, kamēr viņš nomirst? Vēl viens jautājums, ko vajadzētu uzdot – vai sievieti labāk aizsargā Kurāna stingrā attieksme vai Bībeles valjīgums?

Daži cilvēki, jo īpaši Rietumos, labprāt izsmej ideju par to, ka vienkāršība un atturība varētu kalpot aizsardzībai. Viņi saka, ka vislabākā aizsardzība ir izglītošana, civilizēta uzvedība un pašsavaldība. Mēs varētu atbildēt: tas viss ir ļoti jauki, bet ar to nepietiek. Ja ar „civilizētību” pietiek, kādēļ gan sievietes Ziemeļamerikā neuzdrošinās iet vienas pa tumšu ielu vai pat tikai šķērsot tukšu autostāvvietu? Ja risinājums ir izglītība, tad kādēļ gan tādā cienījamā iestādē kā Kvīnsas universitāte pastāv „mājās pavadišanas pakalpojums”, kas paredzēts galvenokārt studentēm universitātes pilsētīņā? Ja atbilde ir pašsavaldība, kādēļ katru dienu plašsaziņas līdzekļos tiek ziņots par seksuālas uzmākšanās gadījumiem darbavietās? Daži no tiem, kas pēdējos gados apsūdzēti par seksuālu uzmākšanos, ir, piemēram, Jūras kara flotes virsnieki, uzņēmumu vadītāji, universitāšu profesori, senatori, Augstākās Tiesas tiesneši un ASV prezidents. Es neticēju savām acīm, kad lasīju šādu statistiku kādā brošūrā, ko izdevis Kvīnsas universitātes Sieviešu studiju dekanāts:

§ Kanādā ik pēc sešām minūtēm tiek seksuāli aizskarta kāda sieviete,

§ Katra trešā Kanādas sieviete savas dzīves laikā tiek seksuāli aizskarta,

§ Katrai ceturtajai sievietei viņas dzīves laikā draud izvarošana vai izvarošanas mēģinājums,

§ Katra astotā sieviete tiks seksuāli aizskarta, apmeklējot koledžu vai universitāti,

§ Saskaņā ar pētījumu, 60% studiju vecuma kanādiešu atzīst, ka viņi seksuāli uzmāktos, ja būtu droši, ka viņus nenokļers.

Kaut kas pašos pamatos nav kārtībā ar to sabiedrību, kurā mēs dzīvojam. Pilnīgi nepieciešamas ir radikālas pārmaiņas sabiedrības dzīvesveidā un kultūrā.

Kautrīguma un atturības kultūras izkopšana ir vairāk nekā nepieciešama - atturība apgērbā, sarunās un uzvedībā gan vīriešiem, gan sievietēm, citādi drūmā statistika turpinās pasliktināties dienu pēc dienas, un diemžēl tieši sievietēm būs par to jāmaksā. Īstenībā jau ciešam mēs visi, bet, kā teicis K. Džibrāns: „(..) saņemt sitienus nav tas pats, kas tos skaitīt.” [84] Tāpēc tāda sabiedrība kā Francijas, kura izslēdz no skolām jaunas sievietes tādēļ, ka viņas valkā atturīgu apģērbu, galu galā vienkārši kaitē pati sev.

Tas ir viens no mūsdienu pasaules ironiskākajiem paradoksiem, ka tas pats galvaslakats, kas tiek godāts kā „svētuma” simbols, kad to valkā katoļu mūķene ar nolūku parādīt vīrieša autoritāti, tiek nozākāts par „apspiestības” simbolu, kad musulmu sieviete to valkā savai aizsardzībai.

17. Epilogs

Visiem nemuslimiem, kas bija izlasījuši šī pētījuma senāko versiju, radās jautājums – vai mūsdienu musulmu sabiedrībā musulmu sievietes saņem šeit aprakstīto cildeno izturēšanos? Atbilde diemžēl skan – nē. Tā kā šis jautājums neizbēgami parādīsies ikvienā diskusijā par sievietes statusu Islāmā, nepieciešams sniegt uz to rūpīgi izstrādātu atbildi, lai lasītājs varētu ieraudzīt pilnīgu ainu.

Vispirms jāsaprot, ka milzīgās atšķirības starp dažādām musulmu sabiedrībām jebkādus vispārinājumus padara pārāk vienkāršojošus. Attieksme pret sievieti mūsdienu musulmu sabiedrībā variē ļoti plašā spektrā; tā ir atšķirīga ne tikai dažādās sabiedrībās, bet arī vienas sabiedrības dažādos slāņos. Tomēr galvenās ievirzes ir pamanāmas. Gandrīz visas musulmu sabiedrības tādā vai citādā pakāpē ir atkāpušās no Islāma ideāla jautājumā par attieksmi pret sievieti. Šīs novirzes galvenokārt pieder vienam no diviem savstarpēji pretējiem virzieniem Pirmais no tiem ir konservatīvāks, vairāk ierobežojošs un uz tradīcijām orientēts; otrs – liberālāks un orientēts uz Rietumiem.

Sabiedrībās, kas novirzījušās pirmajā virzienā, pret sievieti izturas saskaņā ar paražām un tradīcijām, kas pārmantotas no senčiem. Šīs tradīcijas parasti liedz sievietēm daudzas tiesības, ko viņām piešķir Islāms. Turklāt pret sievietēm izturas saskaņā ar pavisam citādiem standartiem nekā pret vīriešiem. Šī

diskriminācija caurauž visu sievietes dzīvi: par viņas piedzimšanu priecājas mazāk nekā par zēna dzimšanu; ir mazāka iespēja, ka viņa tiks sūtīta skolā; viņai var tikt atņemtas tiesības uz viņas daļu no ģimenes mantojuma; viņa tiek nemitīgi uzraudzīta, lai novērstu iespējamu nepiedienīgu uzvedību, kamēr viņas brāļa nepiedienīga rīcība tiek pieciesta; viņa var pat tikt nogalināta par rīcību, par kuru viņas ģimenes vīrieši parasti lielās; viņai ir visai maz teikšanas ģimenei un sabiedrībai būtiskos jautājumos; iespējams, viņai nav pilnīgas noteikšanas pār viņas pašas īpašumu un kāzu dāvanām; visbeidzot, pati kļūdamā māte, viņa dotu priekšroku dzemdēt dēlus, lai iegūtu augstāku statusu sabiedrībā.

No otras puses, ir musulmu sabiedrības vai noteiktas dažu sabiedrību daļas, kuras pilnīgi pārņēmusi Rietumu kultūra un dzīvesveids. Šīs sabiedrības parasti bez domāšanas atdarina jebko rietumniecisku, visbiežāk pārņemot ļaunāko, kas atrodams Rietumu civilizācijā; par tipiskas „modernās” sievietes augstāko dzīves mērķi kļūst sava fiziskā skaistuma vairošana, viņa ir savas ķermeņa formas, izmēra un svara apsēsta. Viņa daudz vairāk cenšas rūpēties par savu ķermeni un pievilcību nekā par garu un intelektu. Sabiedrība daudz augstāk vērtē viņas spējas savaldzināt, apburt un iekairināt nekā akadēmiskos sasniegumus, intelektuālos centienus un sociālo veikumu. Neviena nedomā, ka viņas rokassomiņā varētu atrasties Kurāna eksemplārs, jo tā allaž ir pilna ar kosmētiku, lai kur arī viņa neietu. Sabiedrībā, kuru interesē vienīgi sievietes pievilcīgums, viņas garīgumam nav vietas; viņa pavada savu dzīvi, vairāk cenšamās īstenot savu sievišķību, nevis cilvēcību.

Kādēļ musulmu sabiedrības atkāpās no Islāma ideāliem? Nav viegli atbildēt uz šo jautājumu. Visaptverošs skaidrojums tam, kādēļ musulmi nav sekojuši Kurāna vadībai attiecībā uz sievietēm, izietu ārpus šī pētījuma iespējām. Jāsaprot, ka musulmu sabiedrības ir novirzījušās no Islāma principiem jau ilgstoši un daudzos aspektos. Ir visai liela atšķirība starp to, kam musulmi šķietami tic, un to, ko viņi praktizē, un šī plaisa nav parādījies pēdējos gados, bet gan pastāv jau daudzus gadsimtus un paplašinās dienu no dienas. Šim procesam ir postošas sekas, kas musulmu pasaulē izpaužas gandrīz vai visās dzīves jomās: politiska tirānija un sadrumstalotība, ekonomiska atpalicība, sociāls netaisnīgums, zinātnes sabrukums, intelektuāla stagnācija utt. Islāmam neatbilstošais sievietes stāvoklis mūsdienu musulmu pasaulē ir tikai dziļākas kaites simptoms. Jebkurš mēģinājums reformēt musulmu sievietes pašreizējo statusu nevar būt sekmīgs, ja to nepavada plašākas, visu musulmu sabiedrības dzīvesveidu aptverošas reformas. Musulmu pasaulei nepieciešama atdzimšana, kas to pietuvinātu, nevis attālinātu no Islāma ideāliem. Rezumējot jāsaka, ka priekšstats, ka musulmu sieviešu mūsdienu neapmierinošā stāvokļa cēlonis ir Islāms, ir pilnīgi maldīgs. Musulmu problēmu cēlonis nav vis pārmērīgi cieša turēšanās pie Islāma, bet gan dziļa un ilgstoša novēršanās no tā.

Tāpat vajadzētu vēlreiz uzsvērt, ka šī salīdzinošā pētījuma mērķis nav jebkādā veidā nonievāt jūdaismu vai kristietību. Sievietes pozīcija jūdu-kristiešu tradīcijā varētu šķist biedējoša, vērtējot pēc divdesmitā gadsimta beigu standartiem. Tomēr vajadzētu skatīties uz šo jautājumu atbilstošā vēsturiskā kontekstā. Citiem vārdiem, lai objektīvi novērtētu sievietes statusu jūdu-kristiešu tradīcijā, jāņem vērā

vēsturiskie apstākļi, kuros šī tradīcija attīstījies. Nav šaubu, ka rabīnu un baznīcas tēvu uzskatus par sievietēm iespaidoja dominējošā attieksme pret sievieti viņu sabiedrībās. Pati Bībele ir dažādu autoru dažādos laikos sarakstīta, un šos autorus nevarēja neietekmēt viņiem apkārt esošo cilvēku vērtības un dzīvesveids. Piemēram, likumi par laulības pārkāpšanu Vecajā Derībā ir tik netaisnīgi pret sievietēm, ka mūsu domāšanas ietvaros tiem nav iespējams rast racionālu izskaidrojumu. Tomēr, ja ņemam vērā faktu, ka senās ebreju ciltis bija sava ģenētiskā viendabīguma pārņemtas un ārkārtīgi dedzīgi alka norobežot sevi no apkārtesošajām ciltīm un ka vienīgi precēto sieviešu izdarītie laulības pārkāpumi varēja apdraudēt šos centienus, mēs varētu spēt saprast, bet ne obligāti atbalstīt apsvērumus, kas izraisījuši šādu netaisnīgumu. Līdzīgi arī baznīcas tēvu asos izteikumus pret sievietēm nevajadzētu apskatīt atrauti no sievieti nīstošās grieķu-romiešu kultūras, kurā viņi dzīvoja. Būtu negodīgi vērtēt jūdu-kristiešu mantojumu, nepievēršot ne mazāko uzmanību ar to saistītajam vēsturiskajam kontekstam.

Patiesībā jūdu-kristiešu tradīcijas vēsturiskā konteksta atbilstoša izpratne nepieciešama, lai saprastu Islāma devuma nozīmību pasaules vēsturē un cilvēces kultūrā. Jūdu-kristiešu tradīciju ietekmējusi un veidojusi apkārtējā vide, apstākļi un kultūras, kurās tā ir eksistējusi. Līdz kristiešu ēras septītajam gadsimtam šī ietekme bija izkropļojusi Mozum un Jēzum sākotnēji atklāto dievišķo vēsti līdz nepazīšanai. Sieviešu neapmierinošais stāvoklis jūdu-kristiešu pasaulē ap septīto gadsimtu ir tikai viens no faktoriem, kas to apliecina. Tādēļ bija ārkārtīgi nepieciešama jauna Dievišķa Vēsts, kas spētu vadīt cilvēci atpakaļ uz Taisno Ceļu. Kurāns aprakstīja jaunā Vēstneša misiju kā jūdu un kristiešu atsvabināšanu no smagajām nastām, kas viņiem bija uzkratas: „Those who follow the Messenger, the unlettered Prophet, whom they find mentioned in their own Scriptures--In the Law and the Gospel-- For he commands them what is just and forbids them what is evil; he allows them as lawful what is good and prohibits them from what is bad; He releases them from their heavy burdens and from the yokes that are upon them.” (7:157)

Tālab nevajadzētu skatīt Islāmu kā jūdaisma vai kristietības sāncensi, bet gan kā iepriekš atklāto Dievišķo Vēstu piepildījumu, pabeigšanu un pilnveidi.

Pētījuma nobeigumā es vēlētos sniegt padomu vispasaules musulmu kopībai. Jau ilgi daudzām musulmu sievietēm ir bijušas liegtas viņu Islāma pamattiesības; pagātnes kļūdām ir jātop izlabotām, un šī izlabošana ir nevis kāda vēlāma labdarība, bet gan visu musulmu neatliekams pienākums. Vispasaules musulmu kopībai ir jāizdod musulmu sieviešu tiesību harta, kas balstīta uz Kurānu un Islāma pravieša mācīto un kura atzītu visas musulmu sieviešu tiesības, ko viņām ir piešķīris viņu Radītājs. Tālāk jāveic visi nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu hartas precīzu īstenošanu. Šī harta ir jau sen nokavējusies, bet – labāk vēl nekā nekad. Ja paši musulmi visā pasaulē nenodrošinās savām mātēm, sievietēm, māsām un meitām viņām Islāmā piešķirtās tiesības, tad kurš gan cits to darīs?

Turklāt mums jābūt pietiekami drosmīgiem, lai nostātos pret savu pagātni un pilnīgi noraidītu tās mūsu priekšteču tradīcijas un paražas, kuras ir pretrunā ar Islāma principiem. Vai gan Kurāns bargi nekriticē pagāniskos arābus par to, ka tie tikai akli seko savu senču tradīcijām? Tāpat mums jāattīsta

kritiska attieksme pret visu to, ko mēs saņemam no Rietumiem vai jebkuras citas kultūras. Protams, mijiedarbība ar citām kultūrām un mācīšanās no tām ir nenovērtējama pieredze, un Kurāns lakoniski norāda uz šo mijiedarbību kā vienu no radīšanas mērķiem: „O mankind, We created you from a single pair of a male and a female, and made you into nations and tribes, that you may know each other.” (49:13) Tomēr šeit netiek pateikts, ka akla citu atdarināšana nešaubīgi norāda uz pilnīgu pašcieņas trūkumu.

Un visbeidzot daži vārdi nemuslimiem – jūdiem, kristiešiem vai citādi -, kas lasa šo pētījumu. Ir mulsoši, kādēļ reliģija, kas tik radikāli pārveidojusi sievietes statusu, tikusi izcelta un nomelnota kā sievietes apspiedoša un ierobežojoša. Šis priekšstats par Islāmu ir viens no mūsdienu pasaulē visvairāk izplatītajiem mītiem, to nepārtraukti iemūžina milzīgs daudzums sensacionālu grāmatu, rakstu, plašsaziņas līdzekļos publicētu apgalvojumu un Holivudas filmu. Šis nemitīgās maldināšanas neizbēgams iznākums ir pilnīgi aplami pārpratumi un bailes no jebkā ar Islāmu saistīta. Šai negatīvajai Islāma atainošanai pasaules plašsaziņas līdzekļos ir jābeidzas, ja vēlamies dzīvot no diskriminācijas, aizspriedumiem un pārpratumiem brīvā pasaulē. Nemuslimiem vajadzētu pamanīt, ka pastāv dziļa plaša starp to, kam muslimi tic, un to, ko viņi īsteno dzīvē, kā arī saprast vienkāršo patiesību, ka jebkura muslima rīcība nebūt ne vienmēr reprezentē Islāmu un ir ar to saskaņā. Apzīmēt sievietes statusu mūsdienu muslimu pasaulē kā „islāmisku” būtu tikpat tālu no patiesības kā apzīmēt sievietes pozīciju mūsdienu Rietumos kā „jūdaismam vai kristietībai atbilstošu”.

Paturot to prātā, muslimiem un nemuslimiem vajadzētu uzsākt saziņas un dialogu procesu, lai atbrīvotos no visiem pārpratumiem, aizdomām un bailēm. Šāds dialogs ir pilnīgi nepieciešams cilvēces ģimenes mierīgai nākotnei.

Islāmu vajadzētu skatīt kā reliģiju, kas ārkārtīgi uzlaboja sievietes stāvokli un deva sievietēm tiesības, kuras modernā pasaule ir atzinusi tikai divdesmitajā gadsimtā. Un Islāmam joprojām vēl ir tik daudz, ko piedāvāt mūsdienu sievietei: pašcieņa, respekts un aizsardzība visos aspektos un visos viņas dzīves posmos no dzimšanas līdz pat nāvei, kā arī visu viņas garīgo, fizisko un emocionālo vajadzību atzīšana, līdzsvars starp tām un līdzekļi šo vajadzību papildīšanai. Tādēļ nav nekas neparasts, ka vairums cilvēku, kas izvēlas kļūt par muslimiem tādā valstī kā Lielbritānija, ir sievietes. ASV Islāmu pieņēmušo vidū ir četras reizes vairāk sieviešu nekā vīriešu. [85] Islāmam ir patiešām daudz, ko piedāvāt mūsu pasaulei, kurā ir tik liela vajadzība pēc morālas vadības un padoma. Vēstnieks Hermans Eilts (Herman Eilts) 1985. gada 24. jūnijā ASV Kongresa Pārstāvju palātas Ārlietu komitejai apliecināja: „Pasaulē ir gandrīz miljards muslimu. Tas ir iespaidīgs skaitlis, tomēr ne mazāk iespaidīgi man šķiet tas, ka mūsdienās Islāms ir visstraujāk augošā monoteiskā reliģija. Tas ir kaut kas, ko mums vajadzētu ņemt vērā. Islāmā ir kaut kas pareizs. Tas piesaista ļoti daudz cilvēku.” Jā, Islāmā patiešām ir kaut kas pareizs, un ir pienācis laiks izzināt šo pareizo. Es ceru, ka mans pētījums ir solis šajā virzienā.

1. The Globe and Mail, Oct. 4, 1994.
2. Leonard J. Swidler, *Women in Judaism: the Status of Women in Formative Judaism* (Metuchen, N.J.: Scarecrow Press, 1976) p. 115.
3. Thana Kendath, "Memories of an Orthodox youth" in Susannah Heschel, ed. *On being a Jewish Feminist* (New York: Schocken Books, 1983), pp. 96-97.
4. Swidler, op. cit., pp. 80-81.
5. Rosemary R. Ruether, "Christianity", in Arvind Sharma, ed., *Women in World Religions* (Albany: State University of New York Press, 1987) p. 209.
6. Par ievērojamāko svēto teikto skat. Karen Armstrong, *The Gospel According to Woman* (London: Elm Tree Books, 1986) pp. 52-62. Skat. arī Nancy van Vuuren, *The Subversion of Women as Practiced by Churches, Witch-Hunters, and Other Sexists* (Philadelphia: Westminster Press) pp. 28-30.
7. Swidler, op. cit., p. 140.
8. Denise L. Carmody, "Judaism", in Arvind Sharma, ed., op. cit., p. 197.
9. Swidler, op. cit., p. 137.
10. Ibid., p. 138.
11. Sally Priesand, *Judaism and the New Woman* (New York: Behrman House, Inc., 1975) p. 24.
12. Swidler, op. cit., p. 115.
13. Lesley Hazleton, *Israeli Women The Reality Behind the Myths* (New York: Simon and Schuster, 1977) p. 41.
14. Gage, op. cit. p. 142.
15. Jeffrey H. Togay, "Adultery," Encyclopaedia Judaica, Vol. II, col. 313. Skat. arī Judith Plaskow, *Standing Again at Sinai: Judaism from a Feminist Perspective* (New York: Harper & Row Publishers, 1990) pp. 170-177.
16. Hazleton, op. cit., pp. 41-42.
17. Swidler, op. cit., p. 141.

18. Matilda J. Gage, *Woman, Church, and State* (New York: Truth Seeker Company, 1893) p. 141.
19. Louis M. Epstein, *The Jewish Marriage Contract* (New York: Arno Press, 1973) p. 149.
20. Swidler, op. cit., p. 142.
21. Epstein, op. cit., pp. 164-165.
22. Ibid., pp. 112-113. See also Priesand, op. cit., p. 15.
23. James A. Brundage, *Law, Sex, and Christian Society in Medieval Europe* (Chicago: University of Chicago Press, 1987) p. 88.
24. Ibid., p. 480.
25. R. Thompson, *Women in Stuart England and America* (London: Routledge & Kegan Paul, 1974) p. 162.
26. Mary Murray, *The Law of the Father* (London: Routledge, 1995) p. 67.
27. Gage, op. cit., p. 143.
28. Skat., piemēram, Jeffrey Lang, *Struggling to Surrender*, (Beltsville, MD: Amana Publications, 1994) p. 167.
29. Elsayyed Sabiq, *Fiqh al Sunnah* (Cairo: Darul Fatah lile'lam Al-Arabi, 11th edition, 1994), vol. 2, pp. 218-229.
30. Abdel-Haleem Abu Shuqqa, *Tahreer al Mar'aa fi Asr al Risala* (Kuwait: Dar al Qalam, 1990) pp. 109-112.
31. Leila Badawi, "Islam", in Jean Holm and John Bowker, ed., *Women in Religion* (London: Pinter Publishers, 1994) p. 102.
32. Amir H. Siddiqi, *Studies in Islamic History* (Karachi: Jamiyatul Falah Publications, 3rd edition, 1967) p. 138.
33. Epstein, op. cit., p. 196.
34. Swidler, op. cit., pp. 162-163.
35. The Toronto Star, Apr. 8, 1995.

36. Sabiq, op. cit., pp. 318-329. Skat. arī Muhammad al Ghazali, *Qadaya al Mar'aa bin al Taqaleed al Rakida wal Wafida* (Cairo: Dar al Shoroq, 4th edition, 1992) pp. 178-180.
37. Ibid., pp. 313-318.
38. David W. Amram, *The Jewish Law of Divorce According to Bible and Talmud* (Philadelphia: Edward Stern & CO., Inc., 1896) pp. 125-126.
39. Epstein, op. cit., p. 219.
40. Ibid, pp 156-157.
41. Muhammad Abu Zahra, *Usbu al Fiqh al Islami* (Cairo: al Majlis al A'la li Ri'ayat al Funun, 1963) p. 66.
42. Epstein, op. cit., p. 122.
43. Armstrong, op. cit., p. 8.
44. Epstein, op. cit., p. 175.
45. Ibid., p. 121.
46. Gage, op. cit., p. 142.
47. B. Aisha Lemu and Fatima Heeren, *Woman in Islam* (London: Islamic Foundation, 1978) p. 23.
48. Hazleton, op. cit., pp. 45-46.
49. Ibid., p. 47.
50. Ibid., p. 49.
51. Swidler, op. cit., pp. 144-148.
52. Hazleton, op. cit., pp 44-45.
53. Eugene Hillman, *Polygamy Reconsidered: African Plural Marriage and the Christian Churches* (New York: Orbis Books, 1975) p. 140.
54. Ibid., p. 17.
55. Ibid., pp. 88-93.

56. Ibid., pp. 92-97.
57. Philip L. Kilbride, *Plural Marriage For Our Times* (Westport, Conn.: Bergin & Garvey, 1994) pp. 108-109.
58. The Weekly Review, Aug. 1, 1987.
59. Kilbride, op. cit., p. 126.
60. John D'Emilio and Estelle B. Freedman, *Intimate Matters: A history of Sexuality in America* (New York: Harper & Row Publishers, 1988) p. 87.
61. Ute Frevert, *Women in German History: from Bourgeois Emancipation to Sexual Liberation* (New York: Berg Publishers, 1988) pp. 263-264.
62. Ibid., pp. 257-258.
63. Sabiq, op. cit., p. 191.
64. Hillman, op. cit., p. 12.
65. Nathan Hare and Julie Hare, ed., *Crisis in Black Sexual Politics* (San Francisco: Black Think Tank, 1989) p. 25.
66. Ibid., p. 26.
67. Kilbride, op. cit., p. 94.
68. Ibid., p. 95.
69. Ibid.
70. Ibid., pp. 95-99.
71. Ibid., p. 118.
72. Lang, op. cit., p. 172.
73. Kilbride, op. cit., pp. 72-73.
74. Sabiq, op. cit., pp. 187-188.
75. Abdul Rahman Doi, *Woman in Shari'ah* (London: Ta-Ha Publishers, 1994) p. 76.

76. Menachem M. Brayer, *The Jewish Woman in Rabbinic Literature: A Psychosocial Perspective* (Hoboken, N.J: Ktav Publishing House, 1986) p. 239.

77. Ibid., pp. 316-317. Skat. arī Swidler, op. cit., pp. 121-123.

78. Ibid., p. 139.

79. Susan W. Schneider, *Jewish and Female* (New York: Simon & Schuster, 1984) p. 237.

80. Ibid., pp. 238-239.

81. Alexandra Wright, "*Judaism*", in Holm and Bowker, ed., op. cit., pp. 128-129

82. Clara M. Henning, "*Cannon Law and the Battle of the Sexes*" in Rosemary R. Ruether, ed., *Religion and Sexism: Images of Woman in the Jewish and Christian Traditions* (New York: Simon and Schuster, 1974) p. 272.

83. Donald B. Kraybill, *The riddle of the Amish Culture* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1989) p. 56.

84. Khalil Gibran, *Thoughts and Meditations* (New York: Bantam Books, 1960) p. 28.

85. The Times, Nov. 18, 1993.

Links.

(Raksta oriģinālnosaukums)

http://www.islamtoday.com/showme_weekly_2004.cfm?cat_id=30&sub_cat_id=722